

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Probleemstelling

Na het beëindigen van je middelbare studies volgt één van de belangrijkste keuzes uit je leven. Ga je direct toetreden tot de arbeidsmarkt of investeer je nog enkele jaren van je leven in een verdere opleiding? Voor vele jongeren is dit een moeilijke keuze, waarbij verschillende factoren een rol kunnen spelen.

Onder invloed van technologische vooruitgang en het streven naar voortdurende productiviteitsverbeteringen worden kennis, opleidingsniveau en sociale vaardigheden op de arbeidsmarkt alsmat belangrijker. Wie weinig geschoold is, komt op die markt dan ook moeilijker aan de bak. In 1999 hadden laaggeschoolden (hoogstens lager secundair onderwijs) in België 2,5 keer meer kans om in de werkloosheid te verzeilen dan hooggeschoolden. (Ides Nicaise, 2001, internet)

Eenmaal dat men beslist heeft om verder te studeren na het secundair onderwijs, dient ook het niveau en de richting gekozen te worden. Het hoger onderwijs kan in twee gedeeld worden, namelijk het universitaire onderwijs en het hoger onderwijs buiten de universiteit. In deze eindverhandeling wordt vooral aandacht geschonken aan het universitair onderwijs. De toelatingsvoorwaarden voor het academisch hoger onderwijs werden door het decreet van juli '91 sterk vereenvoudigd. Wie in het bezit is van een diploma secundair onderwijs of reeds een diploma van het hoger onderwijs van het korte type behaalde, wordt toegelaten tot de eerste cyclus van een universitaire opleiding. Alleen voor de opleidingen burgerlijk ingenieur, burgerlijk ingenieur-architect, geneeskunde en tandheelkunde dient men bovendien te slagen in een toelatingsexamen. (centrale voor studie- en beroepsoriëntering en psycho-medisch sociale centra, 1993: 145-146)

Ondanks de democratiseringstendens van de voorbije decennia, bestaat in het Belgische onderwijs echter nog heel wat sociale ongelijkheid. In principe heeft iedereen toegang tot

elk onderwijsniveau. Toch wordt er opgemerkt dat kinderen uit sociaal minder gegoede milieus een grotere kans op falen hebben dan kinderen uit ‘betere’ milieus. (Ides Nicaise, 2001, internet). Deze jongeren zullen dan ook minder snel universitaire studies aanvatten. Dit komt vaak door het feit dat deze jongeren in het secundair onderwijs vaak kiezen (al dan niet vrijwillig) voor TSO (Technisch Secundair Onderwijs) of BSO (Beroeps Secundair Onderwijs). Deze richtingen bereiden jongeren echter onvoldoende voor op latere universitaire studies.

In Vlaanderen kent het universiteitsonderwijs sedert de tweede wereldoorlog een enorme groei. Alsmear meer jongeren verkiezen een universitaire richting. Men kan zich echter de vraag stellen of de spreiding van de universiteitsstudenten over de verschillende provincies gelijkmatig is. Naar dit feit is in het verleden al meerdere malen onderzoek gedaan. Men is tot de conclusie gekomen dat de participatiegraad van de Limburgers aanzienlijk lager ligt dan die van de andere Vlaamse provincies. Hiervoor werden in het verleden verschillende redenen aangehaald, maar het kan interessant zijn om nu, anno 2003 eens te kijken of de situatie veranderd is. Is het nog altijd zo dat er minder Limburgers aan de Vlaamse universiteiten studeren, zo ja, wat kunnen hiervoor dan de redenen zijn?

1.2 Onderzoeksvraag

Het doel van dit onderzoek is na te gaan welke redenen er kunnen gegeven worden voor de lagere participatiegraad van de Limburgers aan de Vlaamse universiteiten in vergelijking met jongeren van andere Vlaamse provincies.

De Centrale onderzoeksvraag kan dan ook als volgt geformuleerd worden:

Waarom participeren Limburgers minder dan andere Vlaamse jongeren aan de Vlaamse universiteiten?

1.3 Deelvragen

Bij het doornemen van de literatuur ter zake, kan men reeds tot een lijstje komen die de onderzoekers in het verleden hebben aangewend om dit fenomeen trachten te verklaren. De meeste onderzoeken hebben echter meer dan 30 jaar geleden plaatsgevonden toen er zich in Limburg nog geen universitaire instelling bevond. Deze onderzoeken werden dan ook voornamelijk gepubliceerd om voor een Limburgse universitaire instelling te pleiten. De onderzoeken geven dus enkel een idee over mogelijke oorzaken. Aangezien er echter veel veranderd kan zijn in de tijd, is het kritisch nadenken bij het formuleren van de deelvragen een noodzaak. Deze deelvragen kunnen ingedeeld worden in twee grote groepen, namelijk het aanbod en de vraag.

Deelvragen die bij de vraag horen:

1. Hoe beïnvloedt de gezinsomvang de participatie van de Limburgers aan het universitair onderwijs?
2. Hoe beïnvloedt de nationaliteit de participatie?
3. In welke mate participeren arbeiderskinderen in verhouding tot jongeren die hoger opgeleide ouders hebben?
 - Welke invloed heeft de financiële toestand van het gezin?
 - Hoe beïnvloeden de culturele verschillen tussen arbeiders en hoger opgeleiden de participatie?
 - Op welke manier draagt de sociale situatie van arbeiders bij tot een verschillende participatie?

Deelvragen die bij het aanbod horen:

4. Op welke manier speelt het beperkte aanbod aan studierichtingen van het LUC een rol?
5. Hoe beïnvloedt de afstand tot een universiteit de participatie?

1.4 Onderzoeksmethode

In dit onderdeel wordt de methodologie van het onderzoek toegelicht. De belangrijkste onderzoeksstrategieën zullen besproken worden.

Het gaat hier om een theoriegericht onderzoek. Het is namelijk een maatschappelijk fenomeen. Of beter gezegd het gaat de volledige Limburgse bevolking aan. Doorgaans wordt er een onderscheid gemaakt tussen een viertal onderzoekstypes voor een theoriegericht onderzoek: het exploratief onderzoek, het beschrijvend onderzoek, het verklarend onderzoek en het hypothesetoetsend onderzoek. Alhoewel een concreet onderzoek meestal een mengvorm is van twee of meer types, is deze indeling wel nuttig. In deze eindverhandeling is vooral sprake van een verklarend onderzoek. Hierbij wordt de aandacht toegespitst op de relaties tussen variabelen met het oog op de verklaring van een verschijnsel. Dit wil dus concreet zeggen dat er factoren gezocht worden die de lagere Limburgse participatiegraad in het universitair onderwijs trachten te verklaren. (Billiet, J.B., 1992: 30)

1.5 Werkwijze

Het doel van dit onderzoek is te weten komen waarom de Limburgse jongeren, in vergelijking met andere Vlaamse jongeren, in mindere mate participeren aan het universitair onderwijs in Vlaanderen. Een onderzoek hiernaar is in het verleden reeds meerdere malen uitgevoerd door verschillende onderzoekers. Het is echter interessant om dit alles te updaten en om te kijken of de kloof nog altijd groot is. Er wordt dus onderzocht of er veel veranderd is in de tijd. Misschien zijn er vandaag de dag andere verklarende factoren dan 30 tot 40 jaar geleden.

Men zou kunnen verwachten dat dit onderzoek gedaan wordt door middel van enquêtes bij studenten van het laatste jaar secundair onderwijs in Limburg en in de rest van Vlaanderen.

Aan hen zou dan gevraagd kunnen worden of ze volgend jaar van plan zijn om verder te studeren. Zo ja, kan er vervolgens gevraagd worden welke studies ze willen aanvatten, waar en waarom? Toch heeft het uitvoeren van enquêtes in dit onderzoek vele nadelen.

Vooreerst geeft het uitvoeren van enquêtes een probleem omtrent de te bevragen doelgroep. Het kiezen voor ASO (Algemeen Secundair Onderwijs), TSO (Technisch Secundair Onderwijs) of BSO (Beroeps Secundair Onderwijs) heeft een belangrijke impact om later al dan niet universitaire studies aan te vatten. Deze keuze moet reeds gemaakt worden bij het begin van de secundaire studies, dus op 12-jarige leeftijd. Vandaar dat het dus niet zinvol is om een steekproef te trekken uit alle laatste jaarsstudenten. Men zou eerder moeten weten waarom bepaalde leerlingen kiezen voor een BSO of TSO opleiding in plaats van voor een ASO opleiding, die hen later toegang verleent tot universitaire studies.

Tevens geeft het uitvoeren van enquêtes praktische problemen. Om een statistisch representatieve groep te benaderen is het nodig om duizenden enquêtes te doen. Het uitvoeren van enquêtes op zo een grote schaal brengt een zware financiële last met zich mee. Ook zou het verwerken van deze enquêtes maanden in beslag nemen. De beschikbare tijd is dus onvoldoende. Vervolgens zou men moeten opletten dat de gegevens van de enquêtes vergelijkbaar zijn. Het zou mogelijk moeten zijn om de gegevens van Limburg te vergelijken met deze van de rest van Vlaanderen.

Het uitvoeren van enquêtes brengt dus vele problemen en beperkingen met zich mee. Omwille van deze redenen wordt er niet gekozen om te werken met enquêtes.

Aangezien er voldoende gegevens omtrent dit onderwerp in de literatuur beschikbaar zijn, is het uitvoeren van een enquête ook weinig zinvol. In het verleden zijn er reeds vele onderzoeken op grote schaal gedaan. Het is dan ook beter om als onderzoeksstrategie te opteren voor het raadplegen van de bestaande literatuur en statistieken. In verschillende stappen werd dit dan ook toegepast.

Allereerst is het nodig om de huidige statistieken omtrent de deelname van de Limburgers aan het universitair onderwijs op te vragen en deze grondig te ontleden. Dit houdt in dat er moet gekeken worden of de participatie van de Limburgers beneden deze van de Vlaamse jongeren ligt.

Vervolgens wordt in de beschikbare literatuur gezocht naar verklarende factoren. Deze factoren werden in het verleden aangehaald bij het uitvoeren van gelijkaardige studies. Met behulp van recente gegevens en cijfermateriaal worden deze factoren beoordeeld. De gevonden resultaten zullen geïnterpreteerd worden. Tevens wordt er gekeken of er ook nog andere factoren een rol kunnen spelen.

Hoofdstuk 2: Evolutie van het onderwijs in België

2.1 Evolutie van de scolariteit

Alvorens na te gaan hoe het zit met de Limburgse participatie aan het universitair onderwijs en het zoeken naar verklaringen voor de eventuele lagere participatie, wordt eerst de evolutie van de onderwijsdeelname bestudeerd.

Het aantal studenten aan de universiteiten is sterk gestegen na de tweede wereldoorlog. Het aantal Belgische studenten evolueerde van 9.570 in het academiejaar 1937-1938 tot 32.607 in het jaar 1962-1963. “Men is er zich steeds sterker van bewust dat de onderbouw van een welvaartstaat en van een versnelde economische groei niet zozeer functie is van de geografische ruimte, de numerieke sterkte van de bevolking, noch de rijkdom van de boven- of ondergrond, maar integendeel ten nauwste samenhangt met de economisch-technologische expansie, die op haar beurt gedetermineerd is door een intense deelneming aan de universitaire specialisatie en het wetenschappelijk onderzoek.” (Coetsier, I en A., Bonte, 1963: 19-20)

Vervolgens wordt de evolutie van de onderwijsdeelname per leeftijdscategorie geschetst voor de periode 1976-1992.

De ratio's uit tabel 1 geven de verhouding weer tussen het aantal jongeren van een bepaalde leeftijdsgroep dat onderwijs volgt en het totaal aantal jongeren in die leeftijdsgroep. De onderwijsdeelname is gedurende de jaren toegenomen. In 1976 toen de leerplicht slechts tot 14 jaar was, lag de participatie beduidend lager dan in 1992. Vanaf het schooljaar 1983-1984 werd de leerplichtverlenging van 14 tot 18 jaar stapsgewijs ingevoerd (eerst tot 15 jaar, vervolgens tot 16 jaar, ...). Dit proces werd beëindigd in het schooljaar 1987-1988. Dit kan dus, samen met een spontane toegenomen scolariteit, een effect gehad hebben op de langere participatie aan het onderwijs.

Tabel 1: Evolutie van de onderwijsdeelname naar leeftijdscategorie in België

	1976-1977	1985-1986	1991-1992 (*)
15 jaar	88	99	98
16 jaar	78	96	96
17 jaar	64	85	92
18 jaar	46	67	76
19 jaar	33	50	66
20 jaar	24	37	47
21 jaar	15	23	30
22 jaar	10	14	20
23 jaar	7	9	11
24 jaar	4	5	7

(*) Voor het schooljaar 1991-1992 ontbreken de cijfers voor de Duitstalige Gemeenschap.

Bron: Onderwijsstatistieken uit: Douterlungne e.a. (1996): 19-20 in Tan, B., (1998), p. 172.

De deelname van de 21-jarigen is verdubbeld in de periode 1976 tot 1992. In het academiejaar 1976-1977 zat 15 % van de 21-jarigen nog op de schoolbanken. In het jaar 1991-1992 was dit reeds opgelopen tot 30 %.

In Limburg verschijnt er om de 25 jaar een boek met onderzoeken over algemene thema's, uitgevoerd door de provincie. Zo ook werd de scolarisatie van 18 tot 21 jarigen in Limburg onderzocht in 1950 en in 1973. Er is een sterke stijging te constateren. De deelname van de Limburgers tussen 18 en 21 jaar aan het hoger onderwijs is van 2,7 % in 1950 gestegen tot 20 % in 1973. Dit wil zeggen dat 20 % van de Limburgers in de leeftijdsgroep 18 tot 21 jarigen in 1973 een of andere vorm van hoger onderwijs volgden. (Limburg 1950-1975, 1975: 185)

Dit percentage lijkt misschien hoog. Als het echter vergeleken wordt met het analoge percentage voor de rijkspopulatie, dan kan opgemerkt worden dat de deelname van Limburg ruim 10 % onder dit van het Rijk ligt. In het Rijk is de deelname aan het hoger onderwijs in 1973 immers 30,4 %. (Limburg 1950-1975, 1975: 185)

Tabel 2: Limburgse participatie in 1950 en 1973

	1950			1973		
	Jongens	Meisjes	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal
Hoger Onderwijs						
Globale populatie 18-21 jaar	13.705	12.905		19.214	18.252	
Schoolbevolking	617	113		4.794	2.696	
Scalarisatie Limburg	4,50%	0,90%	2,70%	25,00%	14,80%	20%
Scalarisatie Rijk	11,30%	3,50%	7,40%	35,70%	24,90%	30,40%

Bron: Limburg 1950-1975, 1975, p. 166-167

Daar deze cijfers reeds 30 jaar oud zijn, is het zinvol om eens te kijken naar recentere participaties. Met behulp van de cijfers van de volkstelling van 1991 wordt er getracht een vergelijkbare tabel op te stellen. De resultaten zijn weergegeven in tabel 3. Eerst en vooral dient er opgemerkt te worden dat tabel 2 en 3 niet volledig vergelijkbaar zijn. Er werden geen cijfers gevonden voor de leeftijdscategorie 18-21 jarigen. Ook was het onmogelijk om een onderscheid te maken naar sekse.

Tabel 3: Participatie van de plus-18-jarigen in 1991

	Het Rijk	Vlaamse Gewest	Limburg
Globale populatie 18-20 jaar	416.901	239.091	33.278
Schoolbevolking >= 18jaar	369.515	203.828	27.360
Participatie	88,63%	85,25%	82,22%

Bron: Algemene Volkstelling op 1 maart 1991; CD-ROM NIS, eigen verwerking

In tabel 3 wordt er een onderscheid gemaakt tussen het Rijk, het Vlaamse Gewest en Limburg. Voor elk van deze drie gebieden werden de cijfers van de globale populatie 18-20 jarigen opgevraagd omdat deze categorie het beste aansluit bij de 18-21 jarigen. Vervolgens wordt er gekeken naar de schoolbevolking van de plus-18-jarigen. Hoeveel jongeren die ouder zijn dan 18 jaar volgen nog onderwijs? Dit cijfer wordt gedeeld door de populatie om het participatiecijfer te bekomen. In het Rijk is de participatie van jongeren ouder dan 18 jaar gestegen tot 88,63 %. Ook in het Vlaamse gewest bedraagt dit 85,25 %. In Limburg is de participatie enkele procenten lager, namelijk 82,22 %. Deze percentages wijzen op een hoge deelname aan het onderwijs. Gemiddeld volgen 8 à 9 jongeren op 10,

ouder dan 18 jaar, onderwijs. Er is dus een duidelijke stijging te constateren ten opzichte van 1973 (tabel 2). Deze stijging kan verschillende oorzaken hebben. Enerzijds kan het zijn dat jongeren in 1991 daadwerkelijk meer deelnemen aan het hoger onderwijs. Anderzijds is de stijging misschien ook te wijten aan het feit dat er veel jongeren hun secundaire studies nog niet beëindigd hebben op hun achttiende. Het vergelijken van tabellen 2 en 3 vraagt dus om voorzichtigheid.

In tabel 2 kan ook vastgesteld worden dat 18 tot 21 jarige meisjes in de periode van 1950 tot 1973 in mindere mate deelnemen aan het hoger onderwijs. Het is interessant om in de volgende paragraaf te onderzoeken of dit nog steeds het geval is.

2.2 Reductie van de sekse-ongelijkheid

“Zowel de verschuiving in de deelname binnen het leerplichtonderwijs, als de onderwijsexpansie na de leerplicht is een internationaal vastgestelde tendens die gepaard ging met een reductie van de sekse-ongelijkheden. Verschillende recente studies tonen aan dat er sprake is van een indrukwekkend ‘gelijker worden’ van de onderwijskansen tussen mannen en vrouwen, ook wat betreft de participatie aan het hoger onderwijs.” (Tan, B., 1998: 173)

Tabel 4: Deelname van de 20 jarigen aan het onderwijs, uitgesplitst naar geslacht in de periode 1961-1991

	20-jarigen mannen	20-jarigen vrouwen
1961	19,80%	9,80%
1970	26,20%	18,60%
1981	29,80%	29,60%
1991	44,20%	47,30%

Bron: Volkstelling jaren '60 in Tan, B., (1998), p. 173

Vrouwen nemen de laatste tijd meer deel aan het onderwijs dan mannen. Hun aandeel is er de laatste decennia sterker op vooruit gegaan dan dat voor mannen. Vrouwen hebben hun achterstand ten opzicht van mannen inzake onderwijsdeelname stelselmatig ingehaald en

dus zelfs omgebogen in een voorsprong. Er bevinden zich meer meisjes van 20 jaar op de schoolbanken dan jongens van dezelfde leeftijd. (Tan, B., 1998: 174)

Meisjes halen in alle landen ook vaker een diploma van Algemeen Secundair Onderwijs dan jongens. In het technisch en beroepsonderwijs lopen de percentages nauwelijks uiteen tussen de geslachten. Dit wijst er op dat de kans om universitaire studies aan te vatten steeds groter wordt voor de meisjes. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, 2003, internet)

Ook volgens Marc Vermeulen is de sekse-ongelijkheid in de Westerse wereld verdwenen. Hij heeft hiernaar in het boek Human Capital een onderzoek gedaan bij 17 tot 21 jarigen in Nederland. In het jaar 1975-1976 participeerden 18 % van de mannen en 16 % van de vrouwen in het hoger onderwijs. In het academiejaar 1985-1986, 10 jaar later was dit net omgekeerd. Toen namen 18 % van de mannelijke en 20 % van de vrouwelijke 17 tot 21 jarigen deel aan het hoger onderwijs. (Vermeulen, M., 1996: 53)

De vervrouwelijking van de academische opleidingen zet zich in Vlaanderen ook in het academiejaar 2001-2002 voort. Met 54,3 procent van de studentenpopulatie hebben vrouwen het overwicht aan de Vlaamse universiteiten. Uit bijlage 1 leidt men af dat de Universiteit Gent de meest vervrouwelijkte universiteit van Vlaanderen is met 56,31 %. Vervolgens komt de Katholieke Universiteit Leuven (54,73 %), de Universiteit Antwerpen (53,36 %) en de Vrije Universiteit Brussel (52,22 %). Aan de Katholieke Universiteit Brussel en aan het Limburgs Universitair Centrum (met inbegrip van De Transnationale Universiteit Limburg) studeren in het academiejaar 2001-2002 nog altijd meer mannen dan vrouwen. Respectievelijk 49,58 % en 44,23 % van de studenten zijn vrouwen.

Zoals blijkt uit bijlage 2 is deze vervrouwelijking zeer nadrukkelijk aanwezig in de volgende studiegebieden:

- Psychologische en pedagogische wetenschappen (79,31 %);
- Sociale gezondheidswetenschappen (78,16 %);

- Farmaceutische wetenschappen (77,86 %);
- Taal- en letterkunde (70,90 %);
- Archeologie en kunstwetenschappen (68,79 %).

Vooraf in de studiegebieden toegepaste wetenschappen en wetenschappen blijven vrouwen een duidelijke achterstand hebben, respectievelijk 22,85 % en 36,78 % van de studenten in deze richtingen zijn vrouwen. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, 2003, internet)

In bijlage 3 worden de cijfers van bijlage 2 verder opgesplitst naar de verschillende Vlaamse universiteiten. Als deze grondig bestudeerd worden, kan hieruit besloten worden dat er binnen de verschillende universiteiten op het voorgaande geen afwijkingen te vinden zijn. Als er bijvoorbeeld specifiek naar de Universiteit Gent gekeken wordt, dan is duidelijk dat het inderdaad zo is dat de vijf bovengenoemde studiegebieden het meeste aantal vrouwelijke studenten aantrekt: psychologische en pedagogische wetenschappen (79,19 %), sociale gezondheidswetenschappen (82,81 %), farmaceutische wetenschappen (75,43 %), taal- en letterkunde (69,14 %) en archeologie en kunstwetenschappen (70,63 %). Zo ook is er geen afwijking te vinden in de verschillende universiteiten wat betreft de richtingen die het meest door mannen gekozen wordt. Toegepast op de universiteit Gent geeft dit: bij het studiegebied wetenschappen is 40,17 % van het vrouwelijke geslacht terwijl dit percentage voor de toegepaste wetenschappen slechts 22,26 % is. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, 2003, internet)

Hierbij dient opgemerkt te worden dat niet alle universiteiten alle richtingen aanbieden. Het LUC biedt geen enkele van de vijf richtingen aan waar vrouwen oververtegenwoordigd zijn. Doch de richtingen die meer door mannen gekozen worden, zijn wel aanwezig op het LUC. Vandaar dat de meisjes aan het LUC in minderheid zijn.

Waarom het verschil in onderwijsdeelname tussen mannen en vrouwen is vervaagd, is niet eenduidig te verklaren. Misschien hebben vrouwen van tegenwoordig andere normen dan

vroeger. Zij zijn er meer en meer van overtuigd geworden dat het ook voor hen belangrijk is om een diploma op zak te hebben in plaats van enkel te vertrouwen op een ‘verstandig huwelijk’. Hiermee wordt bedoeld dat meisjes vroeger enkel werden voorbereid op huishoudelijke taken. Zij zouden trouwen en de man zou dan de kostwinner worden. Dit patroon is reeds geruime tijd veranderd, waardoor dus ook vrouwen langer deelnemen aan het onderwijs. (Tan, B., 1998: 174)

2.3 Motieven om verder te studeren

Door het bevragen van 5.571 jongeren uit de regio's Diest, Dendermonde en Hasselt-Genk, die in het schooljaar 1995-1996 het zesde leerjaar secundair onderwijs succesvol afgesloten hebben, is het Leuvens Instituut voor Onderwijsonderzoek tot een aantal motieven gekomen om na het secundair onderwijs verder te studeren. Deze motieven worden weergegeven in tabel 5.

Tabel 5: Motieven om verder te studeren

	Jongen	Meisje	Totaal
Om een goed salaris te kunnen verdienen	77,9%	68,0%	72,2%
Omdat de meeste van mijn vrienden en/of klasgenoten dat ook doen	8,2%	5,2%	6,5%
Omdat ik nu nog niet wil gaan werken	38,0%	47,6%	43,6%
Om meer kans op een baan te hebben later	89,8%	92,7%	91,5%
Om het beroep van mijn keuze te kunnen uitoefenen	89,0%	95,1%	92,5%
Omdat ouders/familie dit graag hebben	22,5%	22,4%	22,5%
Omdat dat vanzelfsprekend is	31,5%	31,2%	31,4%
Omdat het onderwerp van de studies mij interesseert	86,0%	91,6%	89,2%
Omwille van mijn persoonlijke ontwikkeling	74,0%	82,1%	78,7%
Omdat studeren fijn is	16,9%	25,0%	21,6%

Bron: Leuvens Instituut voor Onderwijsonderzoek

Uit dit onderzoek komt naar voren dat er verschillende redenen zijn om te kiezen voor hogere studies. De motieven die op de meeste jongeren van toepassing zijn, zijn de uitoefening van het verkozen beroep (92,5 %), het vooruitzicht op de kans om een goede job (91,5 %), de interesse in de studies (89,2 %) en feit dat verder studeren bijdraagt tot de persoonlijke ontwikkeling (78,7 %). Jongens vinden het ook belangrijk om een goed salaris

te kunnen verdienen (77,9 %). Meisjes daarentegen zijn vaker gemotiveerd om verder te studeren louter om het feit dat ze graag studeren, namelijk 25 % van de meisjes haalt dit motief aan. 43,6 % van de jongeren wil verder studeren omdat ze het nog te vroeg vinden om hun intrede op de arbeidsmarkt te doen. Als de leerlingen de waarheid spreken dan laten ze zich het minst beïnvloeden door de ouders (22,5 %) en door de klasgenoten of vrienden (6,5 %). Slechts 31,4 % van de jongeren studeert verder omdat het als vanzelfsprekend beschouwd wordt. (Van Damme, J., e.a., 2002: 16)

Hoofdstuk 3: Bevolkingscijfers

3.1 Algemeen

Vlaanderen telt vijf provincies: West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Vlaams Brabant en Limburg. Deze provincies tellen niet allemaal evenveel inwoners. Om te weten waar de potentiële kandidaten, om deel te nemen aan het universitair onderwijs, zich situeren is het nodig de bevolkingscijfers op te vragen.

Er wordt gekozen voor de 18 tot 24 jarigen omdat het merendeel van de universiteitsstudenten in deze leeftijdscategorie onder te verdelen zijn. Door het raadplegen van de internetsite van Vlaanderen (www.vlaanderen.be) is het mogelijk bevolkingsstatistieken rechtstreeks op te vragen. Het is echter niet mogelijk de categorie 18 tot 24 jarigen te kiezen. Daarom wordt er achtereenvolgens de groep van de 20 tot 24 jarigen en van de 15 tot 19 jarigen bestudeerd.

3.2 Aandeel van de 20 tot 24 jarigen

Allereerst wordt er gedacht dat de categorie 20 tot 24 jarigen het beste aansluit bij de vooropgestelde groep. Hiervan geeft tabel 6 een overzicht.

Tabel 6: Mannen en vrouwen - leeftijdsklasse 20-24 jaar van 01/01/2000 tot 01/01/2002

	1/01/2000			1/01/2001			1/01/2002		
	Aantal 20-24 j.	Totale bevolking	Aandeel 20-24j %	Aantal 20-24 j.	Totale Bevolking	Aandeel 20-24j %	Aantal 20-24 j.	Totale bevolking	Aandeel 20-24j %
Antw.	96.231	1.643.972	5,85	98.274	1.645.652	5,97	100.811	1.652.450	6,1
Vl.-Brabant	58.393	1.014.704	5,75	59.656	1.018.403	5,86	60.324	1.022.821	5,9
W.-Vlndrn	68.149	1.128.774	6,04	68.775	1.130.040	6,09	69.331	1.132.275	6,12
O.-Vlndrn	83.892	1.361.623	6,16	84.749	1.363.672	6,21	85.275	1.366.652	6,24
Limburg	52.889	791.178	6,68	54.091	794.785	6,81	54.741	798.583	6,85
TOTAAL	359.554	5.940.251	6,05	365.545	5.952.552	6,14	370.482	5.972.781	6,2

Bron: www.vlaanderen.be, eigen verwerking

Uit tabel 6 kan direct afgelezen worden dat het aantal 20-24 jarigen evenals de totale bevolking in de periode 2000-2002 gestegen is. Het aandeel 20-24 jarigen in de totale bevolking is lichtjes toegenomen. Dit wijst er op dat het aantal 20 tot 24 jarigen meer toegenomen is dan de totale bevolking. Zo kan ook afgelezen worden dat het aandeel van de 20 tot 24 jarigen in iedere provincie lichtjes gestegen is.

De laatste jaren wordt echter vaak aangehaald dat de bevolking in Vlaanderen aan het ‘vergrijzen’ is. Dit wil zeggen dat het aandeel van de oudere bevolkingsgroepen sterk toeneemt in vergelijking met de totale bevolking. In tabel 6 ziet men dat het aandeel van de 20 tot 24 jarigen ook steeg in de periode 2000-2002. Deze stijging kan ten nadele zijn van de jongere leeftijdsgroepen. Daarom wordt er eveneens een onderzoek gedaan naar de leeftijdscategorie 15 tot 19 jarigen.

3.3 Aandeel van de 15 tot 19 jarigen

Het kan nuttig zijn om een vergelijking te maken met de leeftijdscategorie 15 tot 19 jarigen. Het is immers deze categorie die de toekomstige universiteitsstudenten zullen representeren. Tabel 7 geeft deze cijfers weer.

Tabel 7: Mannen en vrouwen – leeftijdsklasse 15-19 jaar van 01/01/2000 tot 01/01/2002

	1/01/2000			1/01/2001			1/01/2002		
	Aantal 15-19 j.	Totale Bevolking	Aandeel 15-19j %	Aantal 15-19 j.	Totale bevolking	Aandeel 15-19j %	Aantal 15-19 j.	Totale bevolking	Aandeel 15-19j %
Antw.	98.282	1.643.972	5,98	96.965	1.645.652	5,89	96.132	1.652.450	5,82
Vl.-Brabant	58.856	1.014.704	5,8	57.848	1.018.403	5,68	57.545	1.022.821	5,63
W.-Vlndrn	68.253	1.128.774	6,05	67.023	1.130.040	5,93	66.416	1.132.275	5,87
O.-Vlndrn	79.200	1.361.623	5,82	77.191	1.363.672	5,66	75.652	1.366.652	5,54
Limburg	51.906	791.178	6,56	50.700	794.785	6,38	49.315	798.583	6,18
TOTAAL	356.497	5.940.251	6	349.727	5.952.552	5,88	345.060	5.972.781	5,78

Bron: www.vlaanderen.be, eigen verwerking

Uit deze tabel blijkt inderdaad dat het aandeel van de 15 tot 19 jarigen in de totale bevolking afgenomen is in de periode 2000-2002. Dit heeft twee redenen. Het aantal 15 tot 19 jarigen is gedaald en de totale bevolking is gestegen in deze periode.

3.4 Besluit

Uit de twee voorgaande tabellen kan afgelezen worden dat Limburg het minste aantal inwoners telt. Op 1 januari 2002 woonde er 13,37 % (798.583/5.972.781) van de totale Vlaamse bevolking in Limburg. Het is wel opvallend dat Limburg procentueel het meeste 15 tot 19 jarigen en 20 tot 24 jarigen telt. Op 1 januari 2002 is 6,85 % van de Limburgers tussen 20 en 24. Dit cijfer ligt voor alle provincies samen duidelijk lager, namelijk 6,2 %.

Het aandeel 15 tot 19 jarigen is tevens voor Limburg hoger dan voor Vlaanderen, respectievelijk 6,18 % en 5,78 %. Dit wijst erop dat Limburg een 'jonge' provincie is. Hieruit zou men dus kunnen besluiten dat er in Limburg veel potentiële kandidaten wonen om toe te treden tot een universitaire studie.

Hoofdstuk 4: Statistieken

4.1 Verschillende universiteiten

Jongeren die na het secundair onderwijs naar een universiteit wensen te gaan, hebben in Vlaanderen de keuze uit zes verschillende universiteiten:

KUL: Katholieke Universiteit Leuven

Zij heeft tevens een campus in Kortrijk: KULAK

LUC.: Limburgs Universitair Centrum (met inbegrip van de Transnationale Universiteit Limburg: tUL)

KUB: Katholieke Universiteit Brussel

RUG: Rijksuniversiteit Gent

VUB: Vrije Universiteit Brussel

UA: Universiteit Antwerpen

Deze laatste is een federatie van drie instelling, namelijk

- RUCA: Universitair Centrum Antwerpen
- UFSIA: Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen
- UIA: Universitaire Instelling Antwerpen

4.2 Limburgse universiteitsstudenten

Wat het percentage van het aantal Limburgers betreft kan besloten worden dat dit in de periode 1974-1975 en 1994-1995 tussen 9,9 % en 11,6 % schommelden. Hieronder wordt deze participatie van de Limburgers weergegeven (Limburg 1975-1995, 1995: 228-229)

1974-1975: 10,7 %

1979-1980: 11,2 %

1984-1995: 10,8 %

1989-1990: 9,9 %

1994-1995: 11,6 %

Dit wil concreet zeggen dat ongeveer 11 % van de Vlaamse universiteitsstudenten in de periode 1974-1995 Limburgers waren. Deze cijfers zijn echter te oud om een recent beeld te krijgen. Het is noodzakelijk deze cijfers te updaten om te zien of de situatie de laatste zes à zeven jaar veranderd is. Daartoe worden de gegevens van de Universitaire Stichting gebruikt. De cijfers zijn slechts beschikbaar tot en met het academiejaar 1999-2000. Deze gegevens werden omgezet in tabelvorm en worden hierna weergegeven in tabel 8 op pagina 21.

4.3 Interpretatie

Uit deze cijfers kan afgeleid worden dat er de laatste jaren procentueel weinig verandering is opgetreden. Het aantal Limburgse universiteitsstudenten is gedurende de periode 1995-2000 ongeveer status quo gebleven op 11,7 % van het totaal aantal universiteitsstudenten. Dit wil zeggen dat 11,7 % van de universiteitsstudenten Limburgers zijn.

Dit percentage lijkt misschien laag. Om te weten of de Limburgse participatie lager is dan in Vlaanderen dient er rekening gehouden te worden met de bevolkingscijfers. Er moet gekeken worden naar het aandeel van de 15 tot 19 jarigen of de 20 tot 24 jarigen in de totale bevolking. Vervolgens moet het participatiecijfer van Limburg vergeleken worden met het cijfer van Vlaanderen. Deze participatiecijfers wordt verkregen met de volgende formule:

$$\frac{\text{Aantal universiteitsstudenten jaar } t}{\text{Aantal jongeren in de potentiële leeftijdscategorie jaar } t}$$

Om deze formule voor het academiejaar 1999-2000 toe te passen wordt de teller gehaald uit de totaalkolom van tabel 8. Voor de noemer kan de leeftijdscategorie 15 tot 19 jarigen (tabel 7) of de categorie 20 tot 24 jarigen (tabel 6) gebruikt worden. Dit zal echter maar een klein verschil opleveren zoals hierna te zien is.

Participatiecijfer voor Vlaanderen:

15-19 jarigen: $63.323 / 356.497 = 17,76 \%$

20-24 jarigen: $63.323 / 359.554 = 17,61 \%$

Participatiecijfer voor Limburg:

15-19 jarigen: $7332 / 51.906 = 14,13 \%$

20-24 jarigen: $7332 / 52.889 = 13,86 \%$

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de Limburgse participatie ($\pm 14 \%$) in 2000 nog altijd beneden het Vlaamse gemiddelde ($\pm 17,7 \%$) ligt, namelijk $3,7 \%$ lager. Vandaar dat het zinvol is om te zoeken naar verklarende factoren voor dit fenomeen.

Het valt wel op dat de Limburgse participatie aan het LUC de laatste academiejaren telkens toegenomen is. In het academiejaar 1999-2000 is $75,3 \%$ van de studenten aan het LUC Limburgs terwijl dit in 1995-1996 slechts $69,2 \%$ was. Deze stijging kan het resultaat zijn van verschillende oorzaken:

- er komen minder niet-Limburgers naar het LUC en dus is het totaal aantal studenten gedaald, waardoor het aantal Limburgers procentueel stijgt;
- het aantal Limburgers aan het LUC kan effectief toegenomen zijn.

Uit tabel 8 op pagina 21 blijkt inderdaad dat het aantal Limburgers aan het LUC gestegen is in de periode 1995-2000, namelijk 1.479 studenten in 1995-1996 tegenover 1.569 in 1999-2000. Het totaal aantal studenten aan het LUC is echter in dezelfde periode gedaald van 2.137 studenten in 1995-1996 tot 2.084 studenten in 1999-2000. Omwille van deze twee redenen is het percentage van de Limburgse studenten aan het LUC dus toegenomen.

In de volgende hoofdstukken worden mogelijke factoren opgesomd en onderzocht die de oorzaak kunnen zijn van de lagere Limburgse participatie aan de universiteiten.

Tabel 8: Evolutie van de algemene en de Limburgse participatie aan de Vlaamse universiteiten tijdens de periode 1995-2000

Hoofdstuk 5: Sociale achtergrond

Er wordt in de literatuur aangegeven dat de sociale achtergrond van een individu een rol speelt bij de participatie in het hoger onderwijs. “Sociale achtergrond kan op verschillende wijzen geoperationaliseerd worden. In eerste instantie wordt er gedacht aan de financiële positie van het gezin waarin men opgroeide, de socio-professionele categorie en het onderwijsniveau van de ouders. Als een gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen zoals onder meer het stijgend aantal echtscheidingen, de hoge werkloosheidsgraad en de tendens naar tweeverdienerschap, worden recent ook nog andere indicatoren aangeduid zoals: het al dan niet opgroeien in een éénoudergezin of een één- of tweeverdienersgezin, etc.” (Tan, B., 1998: 175)

Tevens spelen bij de sociale achtergrond nog andere factoren een rol, namelijk de huisvesting, relationele problemen, sociaal isolement en een gebrekkige participatie aan de gezondheidszorg, de rechtsbedeling, het sociaal-culturele leven en de welzijnsvoorzieningen. Deze meervoudigheid maakt echter meer dan de som van de delen: de verschillende aspecten zijn onderling verweven en versterken elkaar waardoor ze gaan samenklitten tot een complex geheel. (Verhoeven J.C. en T. Kochuyt, 1995: 84)

Sociale achtergrond wordt hier onderverdeeld in drie grote groepen: de economische positie, de culturele factoren en de sociale situatie van het gezin.

5.1 Economische positie

5.1.1 Bepaling van armoede

Volgens Vranken (2003: internet) bestaat er geen uniforme, algemeen aanvaarde methode voor het meten van armoede. “Sommige armoedemaatstaven zijn in een bepaalde context zinvoller dan andere, maar geen enkele meettechniek is ideaal of algemeen toepasselijk. De

Wereldbank bijvoorbeeld hanteert een absolute, inkomensgerelateerde norm: zij beschouwt als arm iedereen die met één reële koopkracht van minder dan 1 USD per dag moet rondkomen. Volgens deze maatstaf waren in 1998 circa 1,2 miljard mensen of 24 % van de wereldbevolking arm. Voor een evaluatie van de armoede in ontwikkelde industrielanden heeft een dergelijke absolute norm echter weinig zin en gebruikt men meestal een relatieve armoedelijns of -grens, uitgedrukt als een percentage van het gemiddelde of mediaaninkomen in een land. Dat komt erop neer dat op het geheel van de hoogste tot de laagste inkomens ergens een grens wordt getrokken die de ‘armen’ van de ‘niet-armen’ scheidt.”

België heeft samen met de Scandinavische landen één van de laagste armoedepercentages van de westerse wereld. Dit houdt verband met de algemene hoge levensstandaard en het doeltreffende socialezekerheidsstelsel (circa één derde van de Belgische gezinnen ontsnapt aan de armoede dankzij de sociale zekerheid). (Vranken, J., 2003, internet)

De financiële armoede moet in een ontwikkelingsland dus anders gesteld worden dan in een ontwikkeld land. In een ontwikkeld land, zoals België, zal het fenomeen van ondervoeding geen indicatie zijn van armoede terwijl dit wel geldt voor de ontwikkelingslanden. (Vanderstraeten, A., 1980: 49). In België is de arme bevolking, de mensen die onder de armoedegrens leven.

Een laag inkomenspeil is maar één aspect voor de bepaling van de armoede. Het is wel het meest aanduidbare en ook het meest indicatieve. Toch wordt de armoede niet enkel bepaald door een gering inkomen, doch ook door een geringe deelname aan de collectieve uitkeringen, goederen en diensten. (Deleeck, H., 1975: 715-716)

5.1.2 Studiekosten

Wel niemand zal ontkennen dat de student die hogere studies aanvat, over belangrijke geldsommen moet kunnen beschikken, hetzij deze van zijn/haar ouders, hetzij van elders. (Wieërs, J.L., 1961: 63)

In opdracht van het ministerie van onderwijs voerde het *Hoger Instituut voor de Arbeid* enkele jaren geleden een onderzoek uit naar de gemiddelde studiekosten in het hoger onderwijs. Zij kwamen tot de vaststelling dat een pendelstudent die aan de universiteit studeert ongeveer € 1.682 kost. Een student die aan de universiteit studeert en op kot zit, kost jaarlijks gemiddeld € 3.433. Uit cijfers van de Sociale Dienst van de Katholieke Universiteit van Leuven blijkt waaraan het studentenbudget vooral besteed wordt:

inschrijvingsgeld

Varieert per universiteit, maar bedraagt ongeveer € 458,60. Voor beursstudenten kan dit verminderd worden tot € 240,46 of zelfs € 69,41.

cursussen en studiemateriaal

Schattingen van wat nodig is voor boeken, cursussen en dergelijke liggen tussen € 200 en € 375. Specifieke uitrusting in sommige faculteiten kunnen dit bedrag verhogen.

kamerhuur

Afhankelijk van stad en buurt. In Leuven schommelt de gemiddelde huurprijs bij particulieren rond € 185 / maand. In een universitaire residentie betaal je in Leuven tussen € 62 en € 150 / maand.

voeding

In de Alma kost een maaltijd € 2,65. Voor een hele dag wordt ca. € 6,70 geraamd. Alternatieven: zelf koken.

verplaatsingskosten

Sterk afhankelijk van afstand en vervoermiddel.

vrijtijdsbesteding

Sport, film, literatuur, muziek, ...: gemiddeld € 50 / maand.

andere

Kleding, kamerinrichting, medische verzorging,...: gemiddeld € 50 / maand.

Toch is voor vele gezinnen nog een andere factor belangrijk in de keuze voor universitaire studies. Het is de zogenaamde opportunitetskost van de studie: terwijl men studeert heeft men geen inkomen. Voor een aantal gezinnen is deze opportunitetskost te belangrijk zodat zij niet kunnen overhaald worden deel te nemen aan het universitair onderwijs. Zij vinden het belangrijker direct na het secundair onderwijs toe te treden tot de arbeidsmarkt om over een arbeidsloon te beschikken.

Voor kinderen uit arme gezinnen is het dus niet zo evident om verder te studeren. De vraag is vaak of er voldoende geld is om hun kinderen naar school te laten gaan. Tot 18 jaar zou dit normaliter geen probleem mogen wezen daar het primair en secundair onderwijs kosteloos zijn en er een stelsel van studietoelagen is uitgebouwd voor de lagere inkomenscategorieën. Dit beleid blijkt effectief in de zin dat geen enkel kind de toegang tot het secundair onderwijs ontzegd wordt omwille van de financiële problemen die er thuis bestaan. Toch blijkt uit onderzoek dat een jaar kleuteronderwijs anno 1998-1999 tussen 175 en 220 euro kost (7.000 á 9.000 BEF). Een jaar lager onderwijs kost in het schooljaar 1998-1999 tussen 335 en 470 euro (13.500 à 19.000 BEF). De gemiddelde kost van een jaar secundair onderwijs komt neer op 840 euro (34.000 BEF). Voor minder begoede gezinnen zijn dit zware uitgaven, en elke onbetaalbare factuur is een potentiële bron van vernedering, conflicten en verdere achterstelling. (Ides Nicaise, 2001, internet)

Naar welke school er gegaan wordt, is wel onderhevig aan de bestaansonzekerheid. Gemeenschapsonderwijs kent een duidelijke voorkeur bij armere gezinnen omdat de bijkomende studiekosten er lager liggen. (Verhoeven, J.C. en T. Kochuyt, 1995: 97). Deze kinderen kunnen dus wel naar het secundair onderwijs gaan. Of zij verder zullen gaan en hoger onderwijs aanvatten is een vraag die zich nauwelijks stelt. Verhoeven en Kochuyt (1995: 97) hebben 19 jongeren uit armere gezinnen ondervraagd. Slecht 2 van deze 19 jongeren bevonden zich in een studierichting welke doorstroomde naar het hoger onderwijs.

Dit alles wijst er op dat jongeren uit armere gezinnen eventueel wel hoger onderwijs willen aanvatten, maar dat zij vaak in een situatie zitten dat het niet haalbaar is. Er is thuis onvoldoende geld ter beschikking om hogere studies te financieren.

Het is een groot onrecht wanneer jongeren de kans tot het volgen van hogere studies ontnomen wordt omwille van financiële redenen.

5.1.3 Huisvestiging

Als een jongere beslist om naar een universiteit te gaan, dan zal hij/zij nood hebben aan een plaats waar het rustig is om te studeren. Dit kan ofwel een kot zijn in de buurt van de campus, ofwel een kamer in het ouderlijk huis. Ook dit vergt voor armere gezinnen een groter probleem dan voor de welstellenden. Een kot is duur. Dit werd reeds vermeld in punt 5.1.2. Vaak zal er dus beslist worden dat de jongere thuis studeert. Vanderstraeten (1980: 53) is tot de vaststelling gekomen dat vooral de financieel zwakke groepen in overwegende mate slecht gehuisvest zijn. Dit wil dus zeggen dat deze kinderen onvoldoende accommodatie hebben. Ze hebben bijvoorbeeld geen eigen kamer, waar zij rustig kunnen studeren. In tegendeel, vaak moet één kamer gedeeld worden met een broer of zus.

5.1.4 Participatie afhankelijk van het gezinsinkomen

Tan (1998: 183) heeft onder andere onderzoek gedaan naar de deelname aan het hoger onderwijs in functie van het inkomen. Tabellen 9 en 10 tonen het resultaat. Deze tabellen geven de participatie-indices naar diverse soorten inkomensquintielen weer. Een inkomensquintiel is de indeling van de bevolking volgens inkomenshoogte in vijf categorieën van telkens twintig procent. De inkomensquintielen werden berekend op basis van het persoonlijke inkomen van het gezinshoofd en de partner samen (tabel 9) en op basis van het totale inkomen van het gezinshoofd (tabel 10).

Tabel 9: Participatie aan het hoger onderwijs naar inkomensquintielen (gezinshoofd en partner) in 1992

Gemiddeld inkomen gezinshoofd en partner per quintiel	1992	Aandeel in de totale groep (*)
1. € 581,93 (=23.475 BEF)	24	8 %
2. € 995,49 (=40.158 BEF)	18	17 %
3. € 1.311,68 (=52.913 BEF)	23	24 %
4. € 1.756,60 (=70.861 BEF)	28	26 %
5. € 2.770,85 (=111.776 BEF)	53	25 %
		N=615

Bron: Sociaal-Economisch Panel, 1992 in Tan, B., (1998), p. 183

Tabel 10: Participatie aan het hoger onderwijs naar inkomensquintielen (gezinshoofd) in 1992

Gemiddeld inkomen gezinshoofd Per quintiel	1992	Aandeel in de totale groep (*)
1. €521,89 (=21.053 BEF)	19	8 %
2. € 832,60 (=33.587 BEF)	15	16 %
3. €1.031,48 (=41.610 BEF)	16	23 %
4. €1.265,45 (=51.048 BEF)	35	20 %
5. €2.048,44 (=82.634 BEF)	51	32 %
		N=608

Bron: Sociaal-Economisch Panel, 1992 in Tan, B., (1998), p. 183

Het inkomen van het gezinshoofd en de partner samen en het inkomen van het gezinshoofd alleen zijn een significante determinant voor de deelname aan het hoger onderwijs. Zoals blijkt uit tabel 9 volgen kinderen uit het hoogste inkomensquintiel meer dan dubbel zo vaak hoger onderwijs dan kinderen uit de lagere inkomensquintielen, namelijk 24 ten opzichte van 53. In tabel 10, waar enkel het inkomen van het gezinshoofd wordt beschouwd, is de kloof in participatiegraad tussen kinderen uit de twee hoogste quintielen en de andere kinderen nog duidelijker zichtbaar.

5.1.5 Participatie afhankelijk van het al dan niet hebben van betaald werk

Geert Loosveldt en Jan Pickery hebben in 1998 een onderzoek gedaan naar de sociale ongelijkheid qua toegang tot de universiteit aan de hand van verschillende variabelen. Hun onderzoeksgroep bestond uit alle generatiestudenten van het academiejaar 1996-1997 van

de KUL, waaruit ze een gestratificeerde proportionele steekproef van 420 studenten getrokken hebben.

Er werd onderzocht of het al dan niet hebben van betaald werk door vader of moeder een rol speelt bij de participatie van de jongeren aan de universiteit. Zo blijkt uit de twee onderstaande tabellen dat vaders en moeders van universiteitsstudenten in grotere mate beroepsactief zijn dan hun leeftijdgenoten.

Tabel 11: Participatie-indexen volgens al dan niet hebben van betaald werk door de vader

Vader betaald werk	Studenten	Bevolking	Participatie-index
Ja	95,2	83,1	114,6
Neen	4,8	16,9	28,4

Bron: Loosveldt, G. en J. Pickery, (1998), p.735

Tabel 12: Participatie-indexen volgens al dan niet hebben van betaald werk door de moeder

Moeder betaald werk	Studenten	Bevolking	Participatie-index
Ja	64,2	51,3	125,1
Neen	35,8	49,3	72,6

Bron: Loosveldt, G. en J. Pickery, (1998), p.735

“Een participatie-index is gelijk aan het procentueel aandeel van de studenten in een bepaalde categorie van een kenmerk gedeeld door het procentueel aandeel van diezelfde categorie in de bevolking. Deze waarde wordt meestal met 100 vermenigvuldigd. Een participatie-index van 100 betekent dan dat een bepaalde categorie evenredig vertegenwoordigd is in de studentenpopulatie. Een waarde groter dan 100 wijst op een over- en één kleiner dan 100 op een ondervertegenwoordiging.” (Loosveldt, G. en J. Pickery, 1998: 735) Uit tabellen 11 en 12 is duidelijk af te lezen dat jongeren, waarvan vader en/of moeder betaald werk uitoefenen, oververtegenwoordigd zijn aan de universiteit. Hun participatie-index ligt boven de 100 terwijl dit voor de niet-werkende ouders ver beneden 100 ligt.

5.1.6 Onderzoek naar de armoede in Limburg

Het feit dat de lagere inkomens minder participeren aan het hoger onderwijs werd in 1961 aangehaald om de lage Limburgse participatie aan de universiteiten te verklaren. Er werd geconcludeerd dat de hoge inkomens vrijwel ontbreken en dat vooral de lagere inkomens sterk vertegenwoordigd waren in de Limburgse bevolking. (Wieërs, J.L., 1961: 64-65)

Uit een recent verschenen artikel in Het Belang van Limburg (bijlage 4) wordt weergegeven dat de Limburgers de armste Vlamingen zijn. De Limburgse gezinnen hadden in 2000 een gemiddeld netto belastbaar inkomen van 22.909 euro. Enkel in Luik, Henegouwen en Luxemburg liggen de inkomens nog lager. Dit blijkt uit cijfers van het Nationaal Instituut voor de Statistiek. (Van Geyte, J., 2003: 19)

Omdat er met cijfers uit een krant kritisch moet worden omgegaan, wordt dit best nog eens extra gecontroleerd met de cijfers die bekomen worden via de site van de Vlaamse overheid (www.vlaanderen.be). Hierbij wordt gekeken naar het gemiddelde inkomen per aangifte over de provincies voor de meest recente periode die beschikbaar is.

Tabel 13: Gemiddeld inkomen per aangifte per provincie in de periode 1997-1999

	1/01/1997	1/01/1998	1/01/1999
Antwerpen	23.119,37	23.608,38	23.756,28
Vlaams-Brabant	26.101,92	26.873,10	27.580,25
West-Vlaanderen	21.689,09	22.285,18	22.802,50
Oost-Vlaanderen	23.008,41	23.421,99	24.050,56
Limburg	21.941,48	22.329,24	22.662,58
Gemiddeld	23.208,05	23.703,58	24.170,43

Bron: www.vlaanderen.be, eigen verwerking

Uit tabel 13 kan afgelezen worden dat Limburg in 1999 de armste Vlaamse provincie is. Het wordt wel op de voet gevolgd door West-Vlaanderen. In Limburg is het gemiddelde inkomen per aangifte 1.507,85 euro (24.170,43 – 22.662,58) lager dan het gemiddelde van de vijf provincies.

Hierdoor krijgt de factor ‘studiekosten’ in Limburg een groter gewicht dan elders waar de financiële situatie een gunstiger uitzicht vertoont. Kinderen uit deze armere gezinnen zullen misschien minder snel kiezen voor een universitaire opleiding, ook al hebben zij hiervoor wel de nodige capaciteiten. Vandaar dat dit een verklaring kan zijn van de lagere participatie.

Toch heeft Herman Deleeck in de Gids op maatschappelijk gebied geschreven dat niet zo zeer het inkomenstekort een doorslaggevende factor is voor het niet verder studeren, aangezien het algemene inkomenspeil, ook van de lagere inkomensgroepen, de laatste jaren aanzienlijk gestegen is. Hij is van mening dat de vele scheidingen en éénouderschapsgezinnen een belangrijke impact hebben op de inkomenspositie, want dan is er slechts één inkomen. (Deleeck, H., 1998: 350)

5.1.7 Werkloosheid

Volgens Vermeulen (1996: 109) beïnvloedt de algemene economische toestand van een land de participatie van jongeren aan de hoge scholen en aan de universiteiten. Als de economie in een recessie verkeert en er dus meer werkloosheid is dan zijn jongeren geneigd om langer deel te nemen aan het onderwijs. Gaat het echter goed met de economie dan vinden jongeren sneller werk. Dus zullen velen onder hen liever direct toetreden tot de arbeidsmarkt in plaats van zich nog enkele jaren in te zetten voor een hogere studie.

De betekenis van een hoge werkloosheidsgraad kan echter ook anders geïnterpreteerd worden. Veel werklozen in een provincie betekent dat de welstand laag is. Werkloosheid hangt nauw samen met armoede. En deze personen nemen minder snel deel aan het universitair onderwijs.

Om een zicht te krijgen op de huidige situatie worden de werkloosheidsstatistieken geraadpleegd. Hieruit blijkt dat de werkloosheid in Limburg het hoogst is van alle Vlaamse provincies.

Tabel 14: Werkloosheidsgraad per provincie voor de periode 1998-2000

	1/01/1998	1/01/1999	1/01/2000
Antwerpen	9,01	8,17	7,25
Vlaams-Brabant	6,04	5,16	4,45
West-Vlaanderen	6,49	6,02	5,23
Oost-Vlaanderen	8,41	7,48	6,55
Limburg	9,99	8,92	7,57

Bron: www.vlaanderen.be, eigen verwerking

Als de stelling van Vermeulen gedeeld wordt dan is de werkloosheidsgraad geen verklarende factor voor de lagere Limburgse participatie aan de universiteiten. In tegendeel zelfs, Limburg heeft het hoogste werkloosheidscijfer. Dit zou er op wijzen dat zij dan langer zouden willen participeren aan het onderwijs omdat ze toch niet direct uitzicht hebben op een baan.

Als er echter vanuit gegaan wordt dat een hoge werkloosheidsgraad een negatieve invloed op de deelname aan de universiteit uitoefent, dan kan dit wel aangehaald worden als verklarende reden voor de lage Limburgse participatie. In de periode 1998-2000 is de werkloosheid immers het hoogst in de provincie Limburg.

5.2 Culturele factoren

Uit vele onderzoeken die in het verleden zijn uitgevoerd blijkt dat de culturele situatie van het gezin waarin de jongere opgroeit een grote rol speelt bij de participatie aan het universitaire onderwijs.

5.2.1 Socio-professionele status en onderwijsniveau van de ouders

Vandekerckhove en Huyse (1976: 70) komen tot de vaststelling dat arbeiderskinderen in mindere mate deelnemen aan de universiteit dan jongeren uit de hogere sociale klassen. Dit

wordt weergegeven in tabel 15. Er is, door deze auteurs, enkel een onderzoek gedaan bij mannelijke studenten.

Tabel 15: Participatie-indexen, per beroepsgroep en per academiejaar tijdens de periode 1934-1966 *

Academiejaar	Beroepsgroep		
	Bedrijfshoofden	Bedienden	Arbeiders
1934	261	281	3
1939	254	237	5
1944	219	243	8
1949	208	232	7
1954	224	194	10
1959	219	164	22
1962	218	155	25
1963	220	149	27
1964	219	151	26
1965	216	151	27
1966	215	148	28

Bron: I. De Lanoo, 1970, p. 140 in Vandekerckhove, L. en L. Huyse, (1976), p. 70

* deze indexen zijn uitgedrukt in procenten. Een index van 100 wijst op een gelijke relatieve vertegenwoordiging aan de universiteit als in de totale actieve (mannelijke) bevolking. Een index van méér dan 100 wijst op een oververtegenwoordiging, een index van minder dan 100 op een ondervertegenwoordiging aan de universiteit.

Hieruit blijkt dat arbeiderskinderen in de jaren zestig en eerder, duidelijk ondervertegenwoordigd zijn aan de universiteiten. De participatie-index van de kinderen van bedrijfshoofden lag boven de 200. Voor de kinderen van de bedienden was dit 150. Arbeiderskinderen daarentegen bereikten in 1966 een participatie-index van slechts 28. Dit wil zeggen dat er in verhouding tot het aandeel arbeiders in de bevolking, weinig arbeiders de weg naar de universiteit vinden.

Vanderstraeten komt tot dezelfde conclusie. Hij verwijst naar reeds eerder gedane onderzoeken: “Bonte geeft aan dat na het secundair onderwijs 42 % van de jongens en 63 % van de meisjes uit de laagste sociale milieus niet verder studeren, terwijl dit voor de hoogste milieus reeds 5 % en 9 % bedraagt.” (Bonte geciteerd door Vanderstraeten, A., 1980: 54)

“Lily E. van Rijswijk’s conclusie met betrekking tot het onderwijs is de volgende: Kinderen uit de lagere sociaal-economische milieus komen in hun intellectuele en artistieke ontwikkeling in het algemeen minder ver dan kinderen uit de hogere milieus. Van deze kinderen gaan er naar verhouding minder naar het middelbaar onderwijs, de intellectuele beroepsopleidingen en ook minder naar het hoger onderwijs.” (van Rijswijk geciteerd door Vanderstraeten, A., 1980: 54-55)

Ook volgens Tan (1998: 175-178) bestaat er een duidelijke sociale hiërarchie inzake deelname aan het hoger onderwijs. Kinderen van bedienden en kinderen van hooggeschoolden participeren ongeveer drie à vier keer meer aan het hoger onderwijs dan arbeiderskinderen en kinderen van laaggeschoolden. Er werd een onderzoek gedaan naar het effect van enerzijds een sociale herkomstvariabele (zoals sociaal professionele categorie en onderwijsniveau van de ouders) en anderzijds de tijd.

Uit tabellen 16 en 17 blijkt dat de globale participatie aan het hoger onderwijs tijdens de periode 1976-1985 nauwelijks veranderd is, van 17 naar 18. De periode 1985-1992 vertoont echter een enorme groei, van 18 tot 29. Deze groei is niet het resultaat van een stijgende participatie van één bepaalde socio-professionele categorie, doch elke categorie is er in de periode 1985-1992 op vooruit gegaan.

Tabel 16: Participatie aan het hoger onderwijs van 18 tot 25 jarigen, naar socio-professionele categorie van het gezinshoofd, Vlaanderen, 1976-1985-1992

Socio-professionele categorie gezinshoofd	Participatie hoger onderwijs			Aandeel in de totale groep (*)		
	1976	1985	1992	1976	1985	1992
Arbeider	8	9	14	47 %	40 %	35 %
Bediende	32	27	41	29 %	43 %	43 %
Ander beroep	22	21	28	24 %	17 %	22 %
Globale participatie	17	18	29	100 %	100 %	100 %
				N=1.553	N=1.188	N=1.146

Bron: 1985: CSB-enquêtes, 1992: fusiebestand: CSB + PSBH in Tan, B., (1998), p. 176

* d.w.z. alle 18-25 jarigen

Uit tabel 16 is duidelijk af te lezen dat kinderen van bedienden meer participeren aan het hoger onderwijs dan kinderen van arbeiders. In 1992 werden 83 jongeren onderverdeeld al naargelang het beroep van het gezinshoofd. Als de participatie aan het hoger onderwijs

wordt bekeken, blijkt dat er slechts 14 kinderen deelnemen met een ouder die arbeider is, terwijl 41 jongeren deelnemen aan het hoger onderwijs waarvan het gezinshoofd bediende is.

Tabel 17: Participatie aan het hoger onderwijs van 18 tot 25 jarigen, naar onderwijsniveau van het gezinshoofd, Vlaanderen, 1976-1985-1992

Onderwijsniveau Gezinshoofd (1)	Participatie hoger onderwijs			Aandeel in de totale groep (*)		
	1976	1985	1992	1976	1985	1992
Laag	12	12	16	77 %	59 %	49 %
Midden	38	22	30	16 %	24 %	25 %
Hoog	46	38	52	9 %	17 %	26 %
Globale participatie	17	18	29	100 %	100 %	100 %
				N=1.561	N=1.196	N=1.137

Bron: 1985: CSB-enquêtes, 1992: fusiebestand: CSB + PSBH in Tan, B., (1998), p. 177

* d.w.z. alle 18-25 jarigen

(1) laaggeschoold = ten hoogste lager secundair

middengeschoold = ten hoogste hoger secundair (BSO/TSO of ASO)

hooggeschoold = Hoger Onderwijs Buiten de Universiteit of Universitair Hoger

Onderwijs

Uit tabel 17 blijkt dat hoe hoger het onderwijsniveau van de ouder (het gezinshoofd) is, hoe hoger de deelname van de kinderen aan het hoger onderwijs is. In 1992 werd de participatie aan het hoger onderwijs van 98 jongeren bestudeerd. Hiervan kwamen er slechts 16 uit de klasse waar het onderwijsniveau van het gezinshoofd laag was, terwijl 52 jongeren een ouder hadden die hooggeschoold was. Deze laatste jongeren hadden dus in 1992 drie maal zo veel kans om deel te nemen aan het hoger onderwijs.

Kinderen van arbeiders en van laaggeschoolden ouders participeren dus minder. Het valt wel op te merken dat deze groepen kleiner geworden zijn in de periode 1976-1992. In 1976 had 47 % van de 18-25 jarigen een gezinshoofd die arbeider was. In 1992 was dit nog slechts 35 %. Ook het opleidingsniveau van de ouders is gestegen. In 1976 had 77 % een ouder die laaggeschoold was terwijl dit in 1992 gedaald was tot 49 %.

De conclusie dat kinderen van laaggeschoolde ouders minder participeren aan het universitair onderwijs wordt ook gedeeld door Loosveldt en Pickery (1998: 734-736). Uit

hun onderzoek blijkt dat de participatie-indexen inderdaad toenemen naarmate het opleidingsniveau van de ouder stijgt.

Kinderen waarvan de ouders universitair onderwijs gevolgd hebben, zijn tot vijf keer oververtegenwoordigd aan de Leuvense universiteit. Hun participatie-index bedraagt namelijk 485,3 (36,4 gedeeld door 7,5) in het geval er gekeken wordt naar het opleidingsniveau van de vader. Van de universiteitsstudenten heeft 36,4 % een vader die ook universitaire studies volgden, terwijl de categorie van de universitaire vaders slechts 7,5 % vertegenwoordigt van de bevolking. Bij het opleidingsniveau van de moeder is de participatie-index zelfs nog hoger, namelijk 503,4.

Tabel 18: Participatie-indexen volgens opleidingsniveau van de vader

Opleidingsniveau Vader	Studenten	Bevolking	Participatie-index
Minder dan TSO	11,7	54,7	21,4
TSO	11,4	14,4	79,2
KSO	14,5	9,9	146,5
HOBU	26	13,5	192,6
Universiteit	36,4	7,5	485,3

Bron: Loosveldt, G. en J. Pickery, (1998), p.734

Tabel 19: Participatie-indexen volgens opleidingsniveau van de moeder

Opleidingsniveau Moeder	Studenten	Bevolking	Participatie-index
Minder dan TSO	17,2	57,7	29,8
TSO	11,5	8,3	138,6
KSO	19,7	13,3	148,1
HOBU	36,9	18	205
Universiteit	14,6	2,9	503,4

Bron: Loosveldt, G. en J. Pickery, (1998), p.734

Zowel voor de vaders als voor de moeders is het laagste onderwijsniveau sterk ondervertegenwoordigd. Kinderen met een vader met als opleiding TSO of lager nemen in mindere mate deel aan het universitaire onderwijs. Bij de moeder zijn dit de jongeren met een moeder met een opleidingsniveau minder dan TSO.

Tevens werd in dit onderzoek gekeken naar de participatie-indexen volgens beroepenclassificatie van de vader. De beroepen werden ingedeeld volgens de International Standard Classification of Occupations (ISCO).

Uit deze tabel blijkt dat vooral ISCO 2 en ISCO 5 oververtegenwoordigd zijn. Dus kinderen van specialisten en van ouders die een dienstverlenende of commerciële functie uitoefenen kiezen verhoudingsgewijs meer voor een universitaire studie. Kinderen van landbouwers (ISCO 6) en kinderen van ouders die onder de ruime noemer van ‘arbeiders’ (ISCO 7/8/9) vallen, zijn opvallend ondervertegenwoordigd bij de universitaire studies. Ook dit onderzoek komt dus tot dezelfde resultaten als vroegere onderzoeken.

Tabel 20: Participatie-indexen volgens beroepenclassificatie van de vader

Beroepencode	Studenten	Bevolking	Participatie-index
ISCO 1	15,1	16	94,4
ISCO 2	35,8	13,3	269,2
ISCO 3	9,7	10,9	89
ISCO 4	14,8	15	98,7
ISCO 5	10,5	3,4	308,8
ISCO 6	1,3	3,5	37,1
ISCO 7/8/9	11,5	37,1	31
ISCO 0	1,3	0,8	162,5

Bron: Loosveldt, G. en J. Pickery, (1998), p.736

ISCO 1 = Beleidsvoerende en hogere leidinggevende functies, directeuren en bedrijfsleiders.

ISCO 2 = Specialisten (geneesheren en licentiaten).

ISCO 3 = Technici en lagere functies.

ISCO 4 = Administratieve functies.

ISCO 5 = Dienstverlenende en commerciële functies.

ISCO 6 = Geschoolde landbouwers en vissers.

ISCO 7/8/9 = “arbeiders”.

ISCO 0 = Militairen

Het zijn echter niet enkel deze categorieën die minder participeren. Ook kinderen met een niet-tewerkgesteld gezinshoofd nemen minder deel aan het hoger onderwijs. Dit blijkt uit tabel 21.

Tabel 21: Participatie aan het hoger onderwijs van 18 tot 25 jarigen, naar activiteit van het gezinshoofd, Vlaanderen 1992

Activiteit gezinshoofd	1992	Aandeel in de totale groep
Arbeider	20	22 %
Bediende	48	42 %
Ander beroep	29	16 %
Niet-tewerkgesteld	19	20 %
		N= 573

Bron: Panel SEP, 1992 in Tan, B., (1998), p. 180

Deze tabel moet als volgt geïnterpreteerd worden. 20 % van de arbeiderskinderen participeert aan het hoger onderwijs. Terwijl dit bij de bedienden 48 % bedraagt. Als er gekeken wordt naar de kinderen van de niet-tewerkgestelde gezinshoofden dan valt op dat slechts 19 op 100 in 1992 hoger onderwijs volgt. De laatste kolom wijst op het aandeel van de 4 categorieën in de totale groep. Bijvoorbeeld 22 % van de gezinnen hebben een arbeider als gezinshoofd.

Het is dus zo dat arbeiderskinderen en kinderen van laaggeschoolden ouders minder participeren aan de universiteit dan kinderen uit de hogere sociale klassen. Dit is een verband dat in de onderwijssociologie bij herhaling is vastgesteld. Namelijk de correlatie tussen het onderwijspeil van de ouders en het niveau dat hun kinderen behalen: laag blijft laag terwijl hoog hoog blijft scoren. Over het waarom daarvan kunnen de gedachten verschillende richtingen uitgaan. (Verhoeven, J.C. en T. Kochuyt, 1995: 19) Het is echter niet zo dat enkel het feit of de ouders al dan niet arbeider of laaggeschoold zijn, een grote rol speelt. Er hangen verschillende attitudes samen met de socio-professionele categorie. Deze factoren zijn vaak niet van elkaar los te koppelen maar ze versterken elkaar in vele gevallen.

In de volgende paragrafen wordt achtereenvolgens de keuze van de studierichting in het secundair, de waardering van het onderwijs, de houding en steun van de ouders, de taalproblemen en de persoonlijkheid van de jongeren onderzocht.

5.2.2 Selectieproces in het secundair onderwijs

“In de onderwijssociologische literatuur wordt er reeds lang op gewezen dat het selectie- en allocatiemechanisme in het secundair onderwijs een belangrijke drempel vormt op de weg naar het hoger onderwijs.” (Tan, B., 1998: 188)

Iedereen is tegenwoordig verplicht om tot zijn/haar achttiende verjaardag onderwijs te volgen. Er is echter wel de keuze tussen verschillende richtingen: ASO, TSO, KSO en BSO. Welke studierichting jongeren kiezen is afhankelijk van het sociaal-economisch milieu van de jongeren. De afstudeerrichting in het secundair onderwijs bepaalt wel in belangrijke mate mee de keuze van de verdere studieloopbaan. (Verhoeven, D., Vandekerckhove, L. en L. Huyse , 1992: 79)

Volgens Tan (1998: 190) komen arbeiderskinderen en kinderen van laaggeschoolden ouders in het secundair vaker terecht in de niet-doorstroomrichtingen.

Tabel 22: Keuze van onderwijsvorm in het secundair onderwijs naar sociale afkomst, Vlaanderen 1992

	Totaal Secundair	Beroeps Secundair	Technisch Secundair	Algemeen Secundair
Naar gecumuleerde onderwijsscore ouders (N=353)				
Laag-laag	100 %	24 %	36 %	39 %
Midden-midden	100 %	12 %	30 %	58 %
Hoog-hoog	100 %	4 %	17 %	79 %
Naar socio-professionele status van het gezinshoofd (N=610)				
Arbeider	100 %	22 %	34 %	44 %
Bediende	100 %	11 %	23 %	66 %
Ander beroep	100 %	13 %	24 %	63 %

Bron: CSB-enquête, 1992 in Tan, B., (1998), p. 191

In tabel 22 is af te lezen dat slechts 4 % van de kinderen waarvan beide ouders hooggeschoold zijn, beroepsonderwijs volgt. Daarentegen bij de laaggeschoolde ouders volgt 24 % beroepsonderwijs. Dit verband is er ook als er gekeken wordt naar de socio-

professionele status van de ouders. 22 % van de arbeiderskinderen volgt beroepsonderwijs, tegenover slechts 11 % en 13 % van de kinderen waarvan het gezinshoofd bediende is of een ander beroep uitoefent. Jongeren met hooggeschoolde ouders volgen dubbel zo vaak ASO dan jongeren van laaggeschoolden ouders, respectievelijk 79 % en 39 %.

Deze algemeen onderschreven vaststelling uit de onderwijssociologie hoeft ons niet te verwonderen, wanneer we voor ogen houden dat de eerste beslissingen in verband met de secundaire studies voornamelijk door de ouders worden genomen. Vaak is het niet de eigen bewuste keuze van de jongeren dat hij/zij in een niet-doorstroomrichting terecht komen. Arbeiderskinderen en kinderen van laaggeschoolden worden vaak door hun ouders aangespoord om zo hoog mogelijk te mikken. Deze jongeren beginnen hun secundair onderwijs dan meestal in het ASO maar glijden gedurende de jaren van een zware naar een lichtere ASO-vorm om vandaar over te gaan naar het TSO en eventueel te eindigen bij het BSO. Dit proces wordt het watervalstelsel of het cascadesysteem genoemd. Dit selectieproces doet velen dus uiteindelijk in het beroepsonderwijs belanden, wat weinig uitzicht geeft op universitaire studies.

In principe geeft enkel het volgen van het ASO de mogelijkheid tot universitaire studies. Toch zullen er hierop wel enkele uitzonderingen te vinden zijn, waarbij een student bijvoorbeeld het TSO gevolgd heeft en toch een universitair diploma met succes behaald. Uit een studie, uitgevoerd door het Leuvens Instituut voor Onderwijsonderzoek, blijkt dat leerlingen uit het ASO sterker vertegenwoordigd zijn in de groep van de universitaire starters dan de leerlingen uit het TSO. De leerlingen uit het BSO worden vanzelfsprekend buiten beschouwing gelaten aangezien de overgang naar de universiteit voor hen geen optie is op het einde van het zesde leerjaar secundair onderwijs. Verrassend blijkt uit dit onderzoek dat de onderwijsvorm geen effect heeft: leerlingen uit het TSO met eenzelfde prestatieniveau, intelligentie, socio-economische status en inzet als hun collega's uit het ASO hebben evenveel kans om succesvol te zijn aan de universiteit. (Van Damme, J., 2002: 38)

Uit onderzoek van Nicaise (2001, internet) blijkt dat nauwelijks 50 % van de arbeiderskinderen na het secundair onderwijs over een diploma beschikt dat toegang geeft tot het hoger onderwijs. Dit in tegenstelling tot 90 % van de kinderen van hogere bedienden. Verder komt men tot de vaststelling dat slechts 35 % van de arbeiderskinderen met een 'hoog' secundair diploma doorstroomt naar hogere studies. Als ze doorstromen dan kiezen drie op vijf arbeiderskinderen voor hoger onderwijs van het korte type. Uiteindelijk behaalt slecht één op drie arbeiderskinderen een diploma van het hoger onderwijs. Als dit vergeleken wordt met de kinderen van de hogere bedienden dan is er een duidelijk verschil op te merken. Meer dan driekwart van deze jongeren met een secundair diploma dat hoger onderwijs toelaat, stroomt door naar het hoger onderwijs. Onder hen kiest slecht één op vier voor onderwijs van het korte type. Dit wijst er op dat ze vaker kiezen voor universitair onderwijs of onderwijs van het lange type. Opmerkelijk is ook dat kinderen van hogere bedienden in drie op de vier gevallen een diploma hoger onderwijs behalen. (Nicaise, I., 2001, internet)

Tevens zijn er in de lagere sociale klassen meer jongeren die het secundair onderwijs afsluiten zonder diploma. Dit percentage is voor alle jongeren samen 14,8 %. Als er alleen gekeken wordt naar de arbeiderskinderen dan is dit 21,6 %, terwijl dit voor kinderen van hogere bedienden en kaders slechts 4,8 % bedraagt. (Nicaise, I., 2001, internet).

Op het einde van dit hoofdstuk wordt er een onderzoek gedaan naar de socio-economische situatie van Limburg en Vlaanderen. Er wordt onderzocht of er in verhouding meer arbeiders in Limburg wonen in vergelijking met de rest van Vlaanderen. Hier in deze paragraaf wordt er al snel gekeken of er inderdaad meer Limburgse jongeren in de niet-doorstroomrichtingen terecht komen. Dit kan dan eventueel wijzen op een hogere graad van arbeiders.

Uit tabel 23 blijkt inderdaad dat de Limburgse jongeren vaker kiezen voor het TSO of het BSO in vergelijking met de rest van Vlaanderen en België. Limburgse jongeren kiezen daarom ook minder vaak voor het ASO, terwijl deze richtingen het meeste uitzicht bieden op universitaire studies.

Tabel 23: Jongeren van België, het Vlaamse Gewest en Limburg uitgesplitst naar ASO, TSO, BSO en KSO in totalen en in procenten

Woonplaats	ASO	%	TSO	%	BSO	%	KSO	%	Totaal	%
Het Rijk	431.491	55,49	169.149	21,75	167.462	21,54	9.463	1,22	777.595	100
Vlaamse Gewest	232.856	52,60	111.171	25,11	94.154	21,27	4.533	1,02	442.714	100
Limburg	32.418	50,56	16.895	26,35	14.179	22,12	622	0,97	64.114	100

Bron: Volkstelling op 1 maart 1991, CD-ROM NIS, eigen verwerking

5.2.3 Schoolvertraging

Ook het oplopen van schoolvertraging hangt in Vlaanderen samen met het onderwijsniveau en de socio-professionele status van de ouders (zie tabel 24). Met schoolvertraging wordt bedoeld een schooljaar moeten overdoen.

Tabel 24: Risico op schoolvertraging in het secundair onderwijs naar sociale afkomst, Vlaanderen 1992

	% Schoolvertragers	Aandeel in de groep secundair onderwijskinderen
Naar gecumuleerde onderwijsscore ouders (N=349)		
Laag-laag	46	31 %
Midden-midden	29	16 %
Hoog-hoog	29	17 %
Naar socio-professionele status van het gezinshoofd (N=606)		
Arbeider	41	36 %
Bediende	34	47 %
Ander beroep	28	18 %

Bron: CSB-enquête, 1992 in Tan, B., (1998), p.189

Uit deze tabel kan worden afgelezen dat hoe hoger de opleiding van de ouders, hoe lager de kans op schoolvertraging. Immers 46 % van de kinderen met laaggeschoolden ouders en 29 % van de kinderen met midden- of hooggeschoolde ouders loopt schoolvertraging op. Dit zelfde verband is tevens af te lezen bij de indeling naar socio-professionele categorie. Ook hier ligt de kans op schoolvertraging lager bij de kinderen van bedienden dan bij die van de arbeiders. (Tan, B., 1998: 189-191 ; Verhoeven, J.C. en T. Kochuyt, 1995: 28)

In een onderzoek van het Leuvens Instituut voor Onderwijsonderzoek wordt aangetoond dat jongeren die hun secundaire studies op hun achttiende beëindigen in hogere mate deelnemen aan universitaire studies dan jongeren die ouder zijn bij het behalen van hun secundair diploma. Dit wil dus zeggen dat jongeren die reeds één of meer ja(a)r(en) vertraging hebben opgelopen gedurende hun secundaire studies, sneller zullen afzien van verdere universitaire studies. In dit onderzoek werd er een onderscheid gemaakt tussen drie verschillende regio's, namelijk Diest, Dendermonde en Hasselt-Genk. (Van Damme, J., e.a., 2002: 8).

Tabel 25: Percentages per regio naargelang van de onderwijsvorm en de leeftijd waarop het voltijds secundair onderwijs afgesloten wordt

		ASO		TSO/KSO		BSO		Totaal	
		Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
<= 18 jaar	Genk-Hasselt	1.261	80,3	627	47,7	396	35,4	2.284	57,0
	Dendermonde	481	90,2	177	62,5	103	47,3	761	73,6
	Diest	202	83,5	71	49,0	64	43,8	337	63,2
	Totaal	1.944	82,9	875	50,2	563	38,0	3.382	60,7
19 jaar	Genk-Hasselt	240	15,3	448	34,1	470	42,0	1.158	28,9
	Dendermonde	49	9,2	88	31,1	85	39,0	222	21,5
	Diest	29	12,0	42	29,0	53	36,3	124	23,3
	Totaal	318	13,6	578	33,2	608	41,0	1.504	27,0
>= 20 jaar	Genk-Hasselt	69	4,4	240	18,2	253	22,6	562	14,0
	Dendermonde	3	0,6	18	6,4	30	13,8	51	4,9
	Diest	11	4,5	32	22,0	29	19,8	72	13,5
	Totaal	83	3,5	290	16,6	312	21,0	685	12,3
Totaal	Genk-Hasselt	1.570	100,0	1.315	100,0	1.119	100,0	4.004	100,0
	Dendermonde	533	100,0	283	100,0	218	100,0	1.034	100,0
	Diest	242	100,0	145	100,0	146	100,0	533	100,0
	Totaal	2.345	100,0	1.743	100,0	1.483	100,0	5.571	100,0

Bron: Leuvens Instituut voor Onderwijsonderzoek

In tabel 25 wordt aangetoond dat het vooral ASO studenten zijn die op het einde van het secundair onderwijs geen achterstand hebben opgelopen, namelijk 82,9 %. Jongeren die het TSO of BSO volgen lopen vaker achterstand op. 50,2 % van de TSO en 38,0 % van de BSO studenten loopt geen achterstand op. Als er gekeken wordt naar de regionale verschillen valt direct op dat de regio Dendermonde beduidend beter scoort qua achterstand dan de regio Diest, maar vooral beter dan de regio Hasselt-Genk. In de regio Hasselt-Genk is de achterstand voor alle onderwijsvormen groter dan in de andere twee regio's. Hieruit kan eventueel volgende conclusie getrokken worden: Limburgse jongeren lopen vaker een

achterstand in het secundair onderwijs op, vandaar dat zij dan ook minder snel universitaire studies aanvatten. Bij deze formulering is echter wel enige voorzichtigheid geboden. De resultaten van deze studie kunnen namelijk niet veralgemeend worden voor de hele provincie Limburg, aangezien de bevraging enkel plaats vond in de regio Hasselt-Genk.

5.2.4 Waardering van het onderwijs

Vaak wordt aangehaald dat arbeiders en laaggeschoolden een lagere waardering hebben voor het onderwijs. Zij hebben zelf maar een korte tijd school gelopen en dit dikwijls tegen hun zin. Het wordt dan maar als vanzelfsprekend beschouwd dat deze negatieve ervaringen omslaan in een depreciatie van het onderwijs wanneer hun eigen kinderen op de schoolbanken zitten. Toch is het mogelijk dat deze ouders doorheen de jaren het onderwijs meer en meer zijn gaan appreciëren. Vele ouders mogen dan gebaald hebben van de school, in de loop der jaren is het hen duidelijk geworden dat zij daarmee kansen verspeeld hebben. Zij moeten werken onder negatieve arbeidsomstandigheden en hebben weinig zicht op carrièremogelijkheden. Hoe groter de onvrede met de arbeidspositie, hoe hoger het onderwijs wordt geherwaardeerd. Depreciatie van de eigen arbeidspositie is evenwel niet de enige grond om te komen tot een herinschatting van het onderwijs. Er zijn nog andere redenen, zoals de veranderde arbeidsmarkt en de inflatie van diploma's. Het is ook de arbeidersouders niet ontgaan dat een diploma steeds belangrijker wordt. Vandaag de dag vinden jongeren moeilijk een job zonder diploma, zeker nu de werkloosheid hoog is. (Verhoeven J.C. en T. Kochuyt, 1995: 19-21)

Het onderwijs wordt dus omwille van zijn functionaliteit gewaardeerd. Als een jongere een diploma heeft, wijst dit erop dat hij de vereiste kennis, vaardigheden en houdingen bezit om op de arbeidsmarkt in een bepaalde functie terecht te komen. Voor deze ouders is het dus vooral van belang dat hun kinderen een diploma halen. Welk diploma is voor hen van secundair belang.

Uit een onderzoek, uitgevoerd door Verhoeven en Kochuyt (1995: 25-26), bij negentien arbeidersgezinnen blijkt dat slechts drie van deze gezinnen ook nog andere punten van

waardering van het onderwijs naar voren brengen. Zij zien de school ook als hulpmiddel om een algemene vorming te genieten, om de persoonlijkheid te ontplooien en om sociale vaardigheden aan te leren. Deze aspecten hebben geen directe betekenis, hier krijgt de jongere geen ‘bewijs’ van, zoals dit wel het geval is met het diploma. Daaruit kan besloten worden dat arbeidersouders onderwijs naar waarde schatten als cultureel kapitaal voor zover het economisch kapitaal met zich meebrengt. Dit wil zeggen dat ze het vooral belangrijk vinden dat hun kinderen een diploma op zak hebben, omdat dit hen toegang geeft tot een job waardoor ze geld verdienen.

Arbeidersouders hebben een positieve attitude ten aanzien van het TSO en, in mindere mate het BSO. Dit zijn richtingen die zij zelf ook nog gedaan hebben. In vergelijking met de onbeslistheid van de meeste ASO-geörienteerden weten TSO of BSO studenten wat ze willen of toch bij benadering. Deze vastberadenheid valt in goede aarde bij de ouders. Een jongere die kiest voor haartooi zal waarschijnlijk kapper/kapster worden. Wat wordt een jongere die Grieks-Latijn studeert? Hier hebben arbeidersouders geen zicht op.

Arbeiders waarderen dus het TSO of wat daartoe aanzet, wellicht ook omdat deze opleiding zich beter aansluit bij hun denk- en leefwereld. Hun logica is er één van goed studeren, voor een goed diploma zodat men een goede job kan vinden”. (Verhoeven, J.C. en T. Kochuyt, 1995: 34-35) Het is voor hen ook niet belangrijk dat hun kinderen na het secundair nog verder studeren aan een hoge school of universiteit. Zij zijn van mening dat een diploma behaald in het TSO even goed is en dat deze opgeleiden er in de samenleving ook aanwezig moeten zijn. Zij zeggen dat er altijd mensen nodig zullen zijn die met hun handen kunnen werken. (Verhoeven J.C. en T. Kochuyt, 1995: 47)

Vanderstraeten (1980: 55) komt tot dezelfde vaststelling. Het arbeidersmilieu stelt minder belang in het hoger onderwijs. Zij zijn eerder gericht naar de arbeidssituatie. De ouders vinden het belangrijker dat hun kind ‘met de handen’ kan werken, dan dat ze een hoge opleiding volgen.

5.2.5 Houding en steun van de omgeving

Van thuis uit krijgen kinderen uit de lagere sociale klassen weinig steun. Zij hebben slechte materiële omstandigheden en zoals reeds vermeld is er in sommige gevallen een gebrek aan woonruimte. De omgeving om verder te studeren na het secundair onderwijs is dus weinig stimulerend voor deze jongeren. Door ploegendienst van vader of werk van moeder is er vaak geen geregeld gezinsleven. Er worden ook weinig dingen samen met de kinderen gedaan, zoals schoolvoorbereidende spelletjes of uitstapjes. (Van Erp, M. en S. Soutendijk, 1975: 121,124)

“Ouders uit de lagere klassen kunnen hun kinderen minder helpen bij huiswerk of leerproblemen. Deze kinderen hebben ook meer ongevallen en chronische ziekten; ze worden vaker gepest op school, hebben minder ondersteunende contacten, minder culturele bagage, minder speelgoed, minder ruimte, minder stilte, meer stress en onzekerheid.” (Nicaise, I., 2001, internet)

In *La Distinction* uit 1979 toont Bourdieu heel duidelijk dat het onderwijsniveau en het inkomen heel sterk bepalen hoe mensen aan cultuur doen. (Bourdieu, P., 1979: 130-131) Bourdieu's boek *La Distinction* is gebaseerd op onderzoek naar de sociale factoren die de voorkeuren bepalen op allerlei terreinen van het dagelijks leven: op het gebied van eten, drinken, kleding en vrije tijdsbesteding, meubels, maar ook bij de keuze van vrienden en levenspartners.

Het is volgens Bourdieu juist via de cultuur dat de dominante groepen in onze samenleving hun machtspositie vormgeven en bestendigen. Culturele dominantie is voor hem net zo belangrijk als economische macht of politieke invloed. Mensen worden niet alleen uitgesloten omdat ze niet genoeg geld hebben, maar ook omdat ze niet de juiste culturele smaak hebben. Volgens hem kan ook iemand die uit een arm gezin afkomstig is later rijk worden. Maar hij of zij zal zich nooit de goede smaak kunnen eigen maken die hoort bij de opvoeding van de hogere klassen. Zo kan dus gesteld worden dat cultuur onlosmakelijk verweven is met macht en ongelijkheid. Ook al kunnen kinderen uit de lagere sociale klasse

bijvoorbeeld met een goedkoop jongerenabonnement naar een operavoorstelling. Zij zullen er uiteindelijk zelf voor kiezen niet naar de opera te gaan, maar naar een popconcert, ondanks het feit dat deze kaartjes waarschijnlijk duurder zijn. Op deze manier blijft de lagere klasse een culturele achterstand oplopen ten opzichte van de hogere klassen. (Hooghe, M., De Standaard, 2 februari 2002)

De lagere sociale klasse voelt zich onmachtig om hun eigen situatie te verbeteren, daarom verdelen zij de wereld in een 'wij' en in een 'zij' groep. De school behoort tot de 'zij'-wereld. De ouders zien wel het nut in van vakken zoals leren lezen, schrijven en rekenen. Dit wordt vooral aangeleerd in de eerste drie leerjaren. Daarna volgen echter ook vakken zoals aardrijkskunde, geschiedenis en biologie. Deze vakken passen niet echt in het praktisch gerichte waardenstelsel van de lagere klasse. Dit wordt dan ook als teleurstellingen aanvoeld door de ouders. Zij vinden dat hun kinderen gedwongen worden zich aan te passen aan een vreemde wereld. Ouders worden daardoor onverschillig ten opzichte van het schoolgebeuren van hun kinderen. De studieloopbaan van hun kinderen komt niet meer overeen met hun wereld. Vandaar dat ze er zich steeds minder voor gaan interesseren.

Deze onverschillige houding van de ouders wordt in sommige gevallen gereflecteerd op de kinderen. Op deze manier zal het kind vijandig staan tegenover het schoolgebeuren. (Van Erp, M. en S. Soutendijk, 1975: 121-122)

In verschillende onderzoeken is men tot de vaststelling gekomen dat de jongeren uit de lagere sociale klasse, bijvoorbeeld arbeiderskinderen, minder geholpen en gestimuleerd worden door hun ouders. Hun ouders hebben minder hoge verwachtingen over de schoolloopbaan van hun kinderen dan ouders uit de hogere sociale klassen. (Van Erp, M. en S. Soutendijk, 1975:122)

Vandekerckhove en Huyse (1976: 71-80) hebben een onderzoek gedaan naar de houding die ouders aannemen tegenover het kiezen van een universitaire studie door hun zoon. De gezinnen werden in twee groepen verdeeld. Groep 1 waren de personen afkomstig uit het

arbeidersmilieu. Groep 2 was de sociaal-economische toplaag uit de samenleving. Vervolgens werd er aan de jongeren de vraag gesteld of hun ouders hen aangemoedigd hadden om naar de universiteit te gaan. De resultaten zijn weergegeven in tabel 26.

Tabel 26: Houding van de ouders tegenover het kiezen van een universitaire studie door hun zoon in de twee onderscheiden sociale-herkomstgroepen

Houding van de ouders	Sociale herkomst			
	Groep 1		Groep 2	
Sterk aangemoedigd	7	13,70%	20	20,80%
Aangemoedigd	12	23,50%	29	30,20%
Niet aangemoedigd:	32	62,80%	47	49,00%
- zonder meer	9		7	
- aarzeling of weerstand	23		0	
- beschouwden het als vanzelfsprekend	0		40	
	51	100%	96	100%

Bron: Vandekerckhove, L. en L. Huyse, (1976), p. 73

Uit deze tabel valt af te lezen dat de jongeren uit groep 2 vaker aangemoedigd worden dan jongeren uit groep 1. 51 % van de hogere klassen wordt aangemoedigd om universitaire studies aan te vatten terwijl dit in het arbeidersmilieu slechts 37,2 % is. Dit wil dus zeggen dat 49 % van groep 2 en 62,8 % van groep 1 niet aangemoedigd worden. Toch is hier een extra opmerking op zijn plaats. De respondenten hielden zich niet aan de oorspronkelijke antwoordmogelijkheden die de vraag hen voorhield (sterk aangemoedigd, aangemoedigd of niet aangemoedigd) 40 respondenten uit groep 2 reageerden spontaan dat zij niet aangemoedigd worden omdat hun ouders het aanvatten van universitaire studies als vanzelfsprekend beschouwden. Er blijven dus slechts 7 jongeren (7,3 %) over die daadwerkelijk door hun ouders niet aangemoedigd worden. Dit percentage bedraagt in groep 1 62,8. Arbeiders moedigen hun kinderen niet aan om naar de universiteit te gaan omdat dit voor hen een problematische zaak is. Van de 32 respondenten uit deze groep die niet door hun ouders werden aangemoedigd, verklaarden er 23 dat hun ouders aarzelden of zelfs weerspanning waren om hen naar de universiteit te laten gaan. (Vandekerckhove, L. en L. Huyse, 1976: 71-73)

Hieruit blijkt dus duidelijk dat jongeren die van 'hogere' afkomst zijn, meer steun en aanmoediging krijgen van hun ouders. Terwijl jongeren uit de lagere klasse vaak afgeraden wordt om universitaire studies aan te vatten.

5.2.6 Taalproblemen

Kansarme kinderen gebruiken reeds op kleuterleeftijd een minder uitgebreide woordenschat en een minder abstracte taal, die ze ingelepeld gekregen hebben van hun minder geschoolde ouders. (Nicaise, I., 2001, internet)

Daarentegen zijn kinderen uit de hogere sociale klassen door hun opvoeding voorbereid op het onderwijs. Kinderen uit de sociaal hogere klassen hebben het voordeel dat er een grotere overeenstemming is tussen de opvoeding en het schoolmilieu dan voor arbeiderskinderen. In het arbeidersmilieu wordt minder de nadruk gelegd op leesvaardigheid en het taalgebruik is minder aangepast aan de onderwijsnormen. Zoals bijvoorbeeld het gebruik van het Algemeen Beschaafd Nederlands (ABN). In arbeidersgezinnen wordt er thuis vaker dialect gesproken, zodat de kinderen de taal van de school (ABN) soms minder goed begrijpen en hierdoor de lessen moeilijker kunnen volgen. De intellectuele boekentaal zijn elementen die nauwelijks worden aangeleerd in de lagere milieus. Dus arbeiderskinderen leren onvoldoende omgaan met de waarden en normen die in het onderwijs worden opgelegd. Hierdoor scoren arbeiderskinderen slechter op IQ-testen dan kinderen uit de hogere sociale klassen. (Vanderstraeten, A., 1980: 55-57)

Arbeiderskinderen en andere kinderen uit de sociaal lagere klassen missen een belangrijke technische vaardigheid, namelijk het taalgebruik. Deze kinderen begrijpen veel woorden niet die op school gebruikt worden. Terwijl de woorden die ze wel kennen, verworpen worden op school. (Van Erp, M. en S. Soutendijk, 1975: 123)

Toch wordt de factor taal al te vaak onterecht aangehaald om de onderwijsproblemen tussen de verschillende klassen te verklaren. Onderzoekers zijn er achter gekomen dat men bij de lagere klassen niet van taalarmoede mag spreken.

Deutsch en zijn medewerkers deden in de Verenigde Staten een onderzoek bij 167 kinderen uit verschillende sociale milieus. Deze kinderen zaten in de eerste of de vijfde klas van het basisonderwijs. Deze onderzoekers kwamen tot de vaststelling dat het taalgebruik van kinderen uit de lagere milieus anders was dan dit van de kinderen uit de hogere milieus. Het beschrijvend gebruik van de taal was verschillend tussen de milieus. De kinderen uit de lagere klasse hebben een beperkte woordkeuze, ze gebruikten vaker hetzelfde woord meerdere malen in één zin en gebruikten minder bijvoeglijke naamwoorden, werkwoorden, voegwoorden en dergelijke. (Deutsch in Van Erp, M en S. Soutendijk, 1975: 126)

“De grootste verschillen werden echter gevonden in de grammaticale opbouw van de gebruikte taal en het gebruik van de taal om dingen met elkaar in verband te brengen. Onder deze laatste vorm van taalgebruik viel bijvoorbeeld het vermogen dingen te groeperen en de groepering uit te leggen. We hebben hier te maken met het zien en in taal uitdrukken van verschillen en overeenkomsten, met begripsvorming.” (Deutsch in Van Erp, M. en S. Soutendijk, 1975: 126)

Bij dit onderzoek dient echter wel een opmerking gemaakt te worden. Het onderzoek werd uitgevoerd in een lokaal aan school door een onderzoeker van buiten school. In deze situatie zal een kind trachten enkel woorden te gebruiken die op school toelaatbaar zijn. Er kan dus niet besloten worden dat kinderen uit de lagere sociale milieus een beperktere woordkeus hebben. Wel kennen deze jongeren minder op school gangbare woorden.

Het voorgaande kan verklaard worden door de manier waarmee er thuis met taal wordt omgegaan. “Over het aanleren van begrippen zeggen de onderzoekers het volgende: Als moeder thuis tegen haar kleuter zegt: ‘Neem die stoel maar, want die is hoger dan dat krukje’, in plaats van ‘Ga daar maar zitten’, leert de kleuter spelenderwijs wat ‘hoger dan’ betekent. Een kind dat zulke begrippen thuis niet leert, begrijpt vaak niet veel van wat de juffrouw vertelt. Als de juffrouw vertelt dat bomen hoger dan struiken zijn en het kind weet niet wat ‘hoger’ dan betekent, zal het nauwelijks iets begrijpen van wat de juffrouw zegt. Ook al weet het wat bomen zijn. En als het kind veel onbegrijpelijk hoort, zal het ook opgeven om naar de juffrouw te luisteren.” (Van Erp, M. en S. Soutendijk, 1975: 127)

Vandaar dat er kan besloten worden dat jongeren die thuis een gebrekkige taalopvoeding krijgen meer moeilijkheden zullen ondervinden op school. Uit het voorgaande blijkt dat deze taalopvoeding vooral te wensen overlaat bij laaggeschoolde ouders en arbeidersgezinnen. Een gevolg hiervan is dat kinderen uit deze gezinnen het moeilijker hebben in het lager onderwijs en vervolgens in het Secundair onderwijs vaker zullen kiezen voor het TSO of het BSO. Hierdoor is de kans dat zij later universitaire studies kunnen aanvatten drastisch verlaagd, waardoor kinderen uit arbeidersgezinnen en kinderen van laaggeschoolde ouders dus ondervertegenwoordigd zullen zijn in het universitair onderwijs.

5.2.7 Persoonlijkheid van jongeren uit lagere sociale klassen

In het boek 'sociaal milieu en lesgebeuren' worden enkele kenmerken van kinderen uit de lagere sociale klassen weergegeven. Hiervoor baseerde de schrijver zich op de mening van Hilda Taba. Jongeren uit deze klasse hebben vaak een laag zelfbeeld. Ook hun vertrouwen in volwassenen is eerder beperkt. Tevens zijn deze jongeren vaak overactief, maar in de klas zitten ze er dikwijls ongeïnteresseerd bij omdat de leerstof niet aansluit bij hun leefwereld. (Van Erp, M. en S. Soutendijk, 1975: 123)

5.3 Sociale situatie

Als een jongere uit de arbeidersklasse naar de universiteit gaat, is er mogelijkheid tot een stijging op de sociale ladder. Hiervoor hebben hun ouders vaak schrik en staan daarom negatief tegenover de keuze van hun kind om universitaire studies aan te vatten. Ook het al dan niet hebben van voorbeeldfuncties speelt een rol. Tevens heeft een vooruitzicht op een arbeidsplaats binnen de opleidingsmogelijkheden een invloed. Deze factoren zullen achtereenvolgens besproken worden.

5.3.1 Sociale stijging

“De democratisering van het hoger onderwijs heeft voor een aantal arbeiderskinderen de weg vrijgemaakt naar de universiteit. Een arbeiderskind dat de universiteit doorloopt, ondergaat een aanzienlijke sociale stijging. Arbeiderskinderen die talent hebben, moeten de kans krijgen zich op de arbeidsmarkt aan te bieden in dezelfde voorwaarden als de gelijkgekwalificeerde die uit andere strata stammen.” (Vandekerckhove, L. en L. Huyse, 1976: 51)

Volgens Vandekerckhove en Huyse (1976: 61) staat de universitair gediplomeerde arbeiderszoon die op de arbeidsmarkt verschijnt op het punt een sociale positie in te nemen die hem statusincongruent zal maken. Dit wil zeggen dat zijn achtergrond niet overeenstemt met de positie die hij gaat innemen.

Voor gezinnen zonder universitaire traditie was in de jaren '60 de vrees voor de overgang naar een onbekende omgeving vaak voldoende om van verdere studies af te zien. Het werd waargenomen bij de arbeiders, die zich doorgaans hielden aan secundaire onderwijsrichtingen. Hier bestond een zeker verzet tegen een milieu dat zo totaal vreemd leek te staan tegenover de arbeiderswereld. (X, 1964: 41)

De arbeiderskinderen kiezen dus vaker voor TSO of BSO richtingen. Het volgen van ASO, wat de mogelijkheid geeft tot universitaire studies, zou hen echter doen klimmen op de maatschappelijke ladder. Sommige ouders zullen deze eventuele stijging niet in de weg staan. Vanuit hun standpunt bekeken, zien ze daar echter de absolute noodzaak niet van in. (Verhoeven, J.C. en T. Kochuyt, 1995: 47)

Als arbeiderskinderen toch kiezen voor een universitaire opleiding blijven zij een achterstand hebben ten opzicht van kinderen uit de toplaag van de bevolking. Zo schrijven Vandekerckhove en Huyse (1976: 185-195) dat wie uit een arbeidersgezin komt, na het verlaten van de universiteit in de buitenbaan loopt. Een arbeiderskind vindt vele hindernissen op zijn/haar weg. Universitair geschoolde arbeiderskinderen doordringen

meestal niet tot de meest prestigieuze en de best betaalde beroepsposities, meer bepaald de vrije beroepen. Terwijl de jongeren uit de hogere sociale klassen veel minder problemen tegenkomen op hun weg naar deze beroepen.

Zo ook komt Nicaise (2001, internet) tot de conclusie dat de sociale afkomst via allerlei subtiele mechanismen blijft doorwerken op de arbeidsmarkt, bovenop het bereikte onderwijsniveau. “De meeste aanwervingen gebeuren nog steeds via informele kanalen, waarbij de sociale netwerken van de sollicitant een belangrijke rol spelen. Individuele kenmerken die kunnen verwijzen naar sociale afkomst, zoals taalgebruik, voorkomen, huidskleur, woonplaats enz., zijn signalen die werkgevers benutten bij het screenen van kandidaten.” Voorts zegt Nicaise: “Er is een correlatie tussen sociale afkomst en andere vormen van menselijk kapitaal zoals gezondheid en culturele bagage, die wellicht ook van belang zijn op de werkplek.”

5.3.2 Sociaal-psychologische factoren

Ook sociaal-psychologische elementen kunnen een oorzaak vormen van de geringe deelname van sommige streken of milieus aan het universitair onderwijs.

In 1961 was er een zeer geringe densiteit van academici in Limburg. De beroepen die bij universitaire studies aansloten speelden zich praktisch volledig af buiten het gezichtsveld van de Limburgse bevolking. Meer wellicht nog dan dit voor andere provincies het geval was, betekende het aanvatten van een universitaire studierichting voor de Limburgse jeugd dus een sprong in het duister. Dit gebrek aan inzicht en zekerheid vormt vanzelfsprekend een sterk hinderende factor voor de deelname aan het universitair onderwijs. (Wieërs, J.L., 1961: 71)

Tevens was er in 1961 een tekort aan plaatsingsmogelijkheden voor universitair gediplomeerden in Limburg. De jeugd van Limburg die het universitair onderwijs binnenging vormde in feite een jeugd zonder toekomst, althans zonder toekomst in haar eigen streek. (Wieërs, J.L., 1961: 72)

Deze twee factoren worden door Wieërs aangehaald, doch zij worden niet bewezen met cijfermateriaal. Men moet dan ook kritisch zijn met deze gegevens. Men kan zich dan de vraag stellen of deze factoren in 1961 niet enkel vermeld worden om te pleiten voor een universitaire instelling in Limburg. Bovendien is het voorgaande vandaag de dag toch enigszins gewijzigd.

5.4 Socio-economische situatie van Limburg versus Vlaanderen

Zowel de financiële, de culturele als de sociale situatie van de jongere speelt een rol bij het al dan niet aanvatten van universitaire studies. Uit voorgaande blijkt dat arbeiderskinderen op deze drie vlakken achterstand hebben. Vandaar dat deze jongeren minder snel naar de universiteit gaan. Het is dus zinvol om te onderzoeken of er meer arbeiderskinderen in Limburg wonen dan in de rest van Vlaanderen. Tevens wordt gekeken of de ‘hogere’ beroepen in Vlaanderen verhoudingsgewijs meer voorkomen dan in Limburg.

Eerst en vooral dient opgemerkt te worden dat deze cijfers betrekking hebben op de volkstelling van 1991. De cijfers van 2001 zijn nog niet ter beschikking gesteld. de situatie kan veranderd zijn gedurende de laatste 13 jaar, toch worden deze cijfers hier uit noodzaak gebruikt.

Tabel 27: Socio-economische positie van Limburg en Vlaanderen

	Socio-Economische Groep	Limburg	%	Vlndrn	%
1	Zelfstandige (landbouw)	3.922	1,201	35.633	1,423
2	Werkgever (Landbouw)	16	0,005	397	0,016

3	Zelfstandige (ambachten en nijverheid)	2.352	0,72	21.200	0,847
4	Werkgever (ambachten en nijverheid)	2.821	0,864	24.428	0,975
5	Zelfstandige (handel, vervoer en diensten)	13.268	4,062	118.420	4,731
6	Werkgever (handel, vervoer en diensten)	6.800	2,081	59.794	2,389
7	Vrije en gelijkgestelde groepen Hoofd van onderneming met	4.054	1,241	36.985	1,478
8	bediendencontract	3.534	1,082	29.050	1,161
9	<i>Geestelijke</i>	227	0,069	1.508	0,060
10	<i>Professor</i>	10.509	3,217	69.711	2,785
11	<i>Officier</i>	500	0,153	2.957	0,118
12	Magistraat	71	0,022	796	0,032
13	Hoger kader in de openbare sector	9.022	2,762	74.605	2,980
14	Hoger kader in de private sector	15.246	4,667	154.406	6,168
15	<i>Onderwijzer(es)</i>	6.190	1,895	42.289	1,689
16	<i>Beroepsmilitair en politie</i>	6.283	1,923	36.574	1,461
17	Technicus in de openbare sector	3.582	1,097	29.707	1,187
18	Technicus in de private sector	5.945	1,820	61.418	2,454
19	Andere bedienden in de openbare sector	19.602	6,001	164.303	6,564
20	Andere bedienden in de private sector	33.686	10,312	347.003	13,862
21	Landbouwarbeider	608	0,186	4.805	0,192
22	<i>Gespecialiseerde arbeider in de openb. sector</i>	24.850	7,607	172.650	6,897
23	<i>Gespecialiseerde arbeider in de priv. sector</i>	75.951	23,250	515.277	20,585
24	Handlanger	10.165	3,112	101.964	4,073
25	<i>Leerjongen (-meisje)</i>	671	0,205	4.889	0,195
26	Helper in de landbouw	674	0,206	10.407	0,416
27	Andere helper	7.448	2,280	61.792	2,469
28	<i>Huispersoneel</i>	947	0,290	5.620	0,225
29	Beroep onbekend	8.802	2,694	67.427	2,694
30	Werkende beroepsbevolking	277.746	85,024	2.256.015	90,125
31	<i>Werkzoekende - zoeken een 1ste betrekking</i>	5.522	1,690	22.262	0,889
32	<i>Werkzoekende - zoeken een betrekking</i>	40.573	12,420	202.836	8,103
33	<i>Werkzoekenden</i>	46.095	14,111	225.098	8,992
34	<i>Dienstplichtigen</i>	2.825	0,865	22.091	0,883
35	Totale beroepsbevolking	326.666	100,000	2.503.204	100,000
36	Totale beroepsbevolking	326.666	43,530	2.503.204	43,391
37	Bevolking jonger dan 18 jaar	176.948	23,579	1.240.653	21,506
38	Studenten 18 jaar en ouder	27.875	3,715	205.832	3,568
39	Zonder beroepsactiviteit	63.019	8,398	348.441	6,040
40	Gepensioneerden op rust	138.857	18,504	1.335.382	23,148
41	Werkonbekwaamheid	8.546	1,139	45.326	0,786
42	Rentenier en andere	4	0,001	90	0,002
43	Bevolking zonder beroep	415.249	55,334	3.175.724	55,049
44	Staat van werkzaamheid onbekend	8.520	1,135	89.997	1,560
45	Totale bevolking	750.435	100,000	5.768.925	100,000

Uit analyse van tabel 27 valt dadelijk op dat de werkende beroepsbevolking in Limburg 5,1 % lager ligt dan in Vlaanderen. In Limburg werkt 85,024 % van de totale beroepsbevolking. In Vlaanderen daarentegen is dit 90,125 %. Het verschil tussen de

werkende beroepsbevolking en de totale beroepsbevolking kan verklaard worden door de werkzoekenden en de dienstplichtigen. Het feit dat de werkende beroepsbevolking in Limburg veel lager is dan in Vlaanderen is vooral te wijten aan de hoge graad van werkzoekenden in Limburg. 14,11 % van de Limburgse beroepsbevolking zoekt werk, terwijl dit percentage 'slechts' 8,99 % in Vlaanderen bedraagt. Zoals onder punt 5.1.6 reeds te lezen was kan de hoge werkloosheidsgraad in Limburg een verklarende factor zijn voor de lagere participatie aan de universiteiten. In 1991 was de werkloosheid in Limburg (14,11 %) groter dan in 2000 (7,57 %).

Uit bovenstaande tabel kan tevens afgeleid worden dat er inderdaad meer arbeiders in Limburg zijn dan in de rest van Vlaanderen. Door de rijen 21 tot en met 28 op te tellen, bekomt men het aantal arbeiders (in ruime zin) in Limburg en in Vlaanderen. Als dit vervolgens ten opzichte van de werkende beroepsbevolking bekeken wordt, dan kan men zien dat er in Limburg inderdaad meer arbeiders (37,14 %) zijn dan in de rest van Vlaanderen (35,05 %). Voor de berekening wordt verwezen naar bijlage 5.

Als er vervolgens gekeken wordt naar de andere beroepen dan kan opgemerkt worden dat Vlaanderen, op enkele beroepen na, beter vertegenwoordigd is. De uitzonderingen zijn Geestelijke, Professor, Officier, Onderwijzer(es) en Beroepsmilitair / Politie. Voor de overige beroepen geldt dat er procentueel gezien meer Vlamingen dan Limburgers in de 'hogere' beroepen terug te vinden zijn. Dit is vooral het geval voor het hoger kader en voor de andere bedienden in de private sector. In Limburg is slechts 4,67 % van de totale beroepsbevolking tewerkgesteld in het hoger kader in de private sector. Voor Vlaanderen daarentegen is dit 6,17 %, wat dus beduidend hoger ligt. Ook voor de andere bedienden in de private sector geldt een gelijkaardige weergave. 10,31 % van de totale Limburgse beroepsbevolking is hierin actief tegenover 13,86 % van de totale Vlaamse beroepsbevolking.

Uit deze tabel kan dus besloten worden dat er in Limburg relatief meer arbeiders wonen. De 'hogere' beroepen zijn ondervertegenwoordigd. Tevens is de werkloosheidsgraad in Limburg beduidend hoger dan in Vlaanderen.

Uit de literatuur is gebleken dat arbeiderskinderen en eventueel ook kinderen van werklozen minder snel voor universitaire studies opteren. Het feit dat er meer arbeiders en werklozen wonen in Limburg kan dus aangehaald worden als verklarende factor voor de lagere Limburgse universitaire participatie.

Hoofdstuk 6: Samenstelling van de bevolking

6.1 Gezinsomvang

In 1961 is men tot de conclusie gekomen dat de provincies waar het gemiddelde kinderaantal relatief hoog is, relatief gering vertegenwoordigd zijn in het universitair onderwijs. Deze factor dient echter gerelateerd te worden aan de welstand. In meer bemiddelde milieus zal immers, ook wanneer het kindertal groot is, toch elk van de kinderen de gelegenheid krijgen universitair onderwijs te volgen. In de economisch zwakkere gezinnen daarentegen daalt het welvaartsniveau naargelang de kinderlast toeneemt, zodat de financiële mogelijkheden om hogere studies aan te vatten geringer worden naarmate de gezinsomvang groter is. (Wieërs, J.L., 1961: 60)

De druk van de gezinsomvang werkte in 1961 in nog sterkere mate belemmerend bij de meisjes dan bij de jongens. In gezinnen waar de middelen schaars waren, kregen de jongens voorrang om verder te studeren. (Wieërs, J.L., 1961: 61)

Tabel 28: Gezinnen ingedeeld naargelang het aantal personen waaruit zij zijn samengesteld

Aantal personen	België %	Limburg %
1	15,83	7,75
2	30,78	18,54
3	24,13	20,38
4	14,35	17,58
5	7,2	12,42
6	3,65	8,51
7	1,89	5,5
8	1,01	3,8
9	0,51	2,3
10	0,29	1,41
11	0,15	0,82
12 of meer	0,21	0,99
Totaal	100	100

Bron: Volkstelling 1947 in Wieërs, J.L., (1961) p. 59

De gezinsomvang was in 1961 het hoogst in Limburg wat dus een verklarende factor was voor de lage participatiegraad aan de universiteiten. (Wieërs, J.L., 1961: 59) De gezinsomvang wordt hieronder weergegeven.

Uit deze tabel blijkt duidelijk dat de Limburgse gezinnen gemiddeld genomen een grotere omvang hadden dan de rest van België. Zo bestaat in Limburg bijvoorbeeld 8,51 % van de gezinnen uit zes personen, terwijl dit in de rest van België gemiddeld genomen slechts 3,65 % is.

Vandaag de dag zal dit echter niet meer zoveel verschillen over de provincies. Het aantal kinderen per gezin is in heel Vlaanderen drastisch gedaald. De gezinsomvang zal dus in 2002 waarschijnlijk geen verklarende factor meer zijn voor de lagere Limburgse participatie aan de universiteiten. Daartoe werden de cijfers van het aantal huishoudens en de grootte ervan opgevraagd bij de Vlaamse overheid (www.vlaanderen.be). Deze cijfers worden weergegeven in tabel 29 hieronder. Er wordt per provincie weergegeven hoeveel gezinnen bestaan uit één, twee, drie of vier, 5 of meer personen. Tevens wordt dit procentueel ten opzichte van het aantal huishoudens weergegeven.

Tabel 29: Gemiddelde grootte van de gezinnen op 1 januari 2001

	Aantal huis- Houdens	Alleen		2 pers.		3 of 4 pers.		5 of meer	
		Totaal	%	Totaal	%	Totaal	%	Totaal	%
Antw.	688.057	214.895	31,23	224.537	32,63	200.559	29,15	48.066	6,99
Vl.-Brabant	409.924	109.174	26,63	135.903	33,15	135.766	33,12	29.081	7,09
W.-Vlndrn	459.096	125.355	27,3	156.430	34,07	145.788	31,76	31.523	6,87
O.-Vlndrn	557.353	153.807	27,6	188.207	33,77	179.532	32,21	35.807	6,42
Limburg	299.315	65.706	21,95	95.428	31,88	112.483	37,58	25.698	8,59
Totaal	2.413.745	668.937	27,71	800.505	33,17	774.128	32,07	170.175	7,05

Bron: www.vlaanderen.be, eigen verwerking

Als tabellen 28 en 29 vergeleken worden dan valt direct op dat de gezinsomvang in heel Vlaanderen kleiner geworden is over de periode 1961-2001. In 1961 werd er tot 12 personen en meer opgenomen. In 2001 was dit slechts 5 of meer personen. Als er naar de totaalrij gekeken wordt dan is duidelijk dat 92,95 % van de gezinnen bestaat uit één, twee, drie of vier personen. Slechts 7,05 % van de gezinnen telt 5 of meer leden. Er is dus maar

een klein verschil in gezinsomvang, van één tot vier leden. Dit zal dus geen verklarende factor zijn voor de lagere Limburgse participatie. Hoewel er nog altijd kan vastgesteld worden dat in Limburg de gezinnen een beetje groter zijn dan in de rest van Vlaanderen. Limburg zit namelijk boven het gemiddelde bij de kolommen met 3 of 4 en 5 of meer personen.

Herman Deleeck heeft omtrent het aantal kinderen ten laste een andere opvatting. Hij heeft in de jaren '70 de term 'Matteüeffect' ingevoerd. Hierbij verwijst hij naar het raadselachtige vers uit het Matteüs-evangelie (hoofdstuk 13, vers 12) waar gesteld wordt: "Want aan wie heeft, zal gegeven worden, en hij zal overvloed hebben; maar van wie niet heeft, zal ook ontnomen worden wat hij bezit." Hiermee bedoelde hij dat de middenklasse vaak meer van het sociale beleid geniet dan de sociale groepen die het minder goed hebben. (Deleeck, H., 1975: 711-737) Sterke voorbeelden daarvan zijn het kindergeld en de democratisering van het onderwijs. Gezinnen uit hogere sociale groepen ontvangen meer kinderbijslagen dan die uit lagere groepen omdat zij hun kinderen langer en in grotere aantallen laten voortstuderen. "Het kindergeld van de kinderen uit de grote dokters- en advocatengezinnen die tot ver in hun twintigste aan de universiteit studeerden, worden meebetaald door de bijdragen van de arbeiders met verhoudingsgewijs kleinere gezinnen en met kinderen die minder lang studeren." (Janssens, P., De Standaard, 9,10 en 11 november 2002: 43)

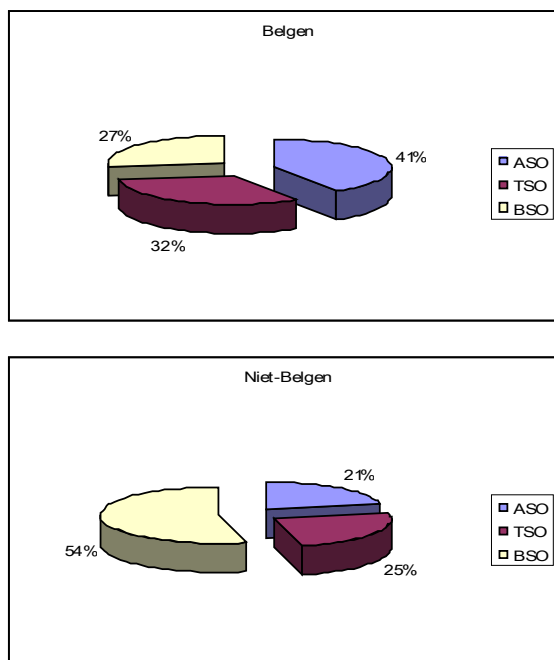
In het onderwijs is het Matteüeffect volgens Nicaise (1997: internet) als volgt toepasbaar: "veronderstel dat een leerkracht zijn/haar beperkte tijd op school deels besteedt aan klassikaal onderricht, en deels aan individuele begeleiding van leerlingen. Veronderstel voorts dat die leerkracht zich tot doel stelt de gemiddelde output (de gemiddelde leervordering) van de leerlingen te verbeteren. In dat geval zal hij/zij spontaan geneigd zijn om relatief méér tijd te besteden aan die leerlingen waarbij hij/zij een groter leereffect verwacht. Welnu, dit zijn normaliter de leerlingen uit meer gegoede milieus, die minder hinderpalen moeten overwinnen bij het studeren".

6.2 Migranten

6.2.1 Migranten in de verschillende secundaire onderwijsvormen

Allochtone jongeren studeren nog steeds in onvoldoende mate af aan onderwijsvormen in het secundair onderwijs die toegang verlenen tot het hoger onderwijs en bijgevolg ook aan het hoger onderwijs zelf. Zo blijkt uit figuur 1 dat 41 % van de Belgen een ASO richting volgt, terwijl dit slechts 21 % van de niet-Belgen doet. 32 % van de Belgen volgt een TSO richting tegenover 25 % van de niet-Belgen. De niet-Belgen zijn oververtegenwoordigd in de BSO richtingen. 54 % van de niet-Belgen volgt een BSO richting, terwijl dit percentage bij de Belgen slechts 27 % bedraagt. En deze laatste richting geeft het minst uitzicht op latere verdere studies aan de universiteit.

Figuur 1: Verdeling van de leerlingen in de tweede en de derde graad naar onderwijsvorm en nationaliteit

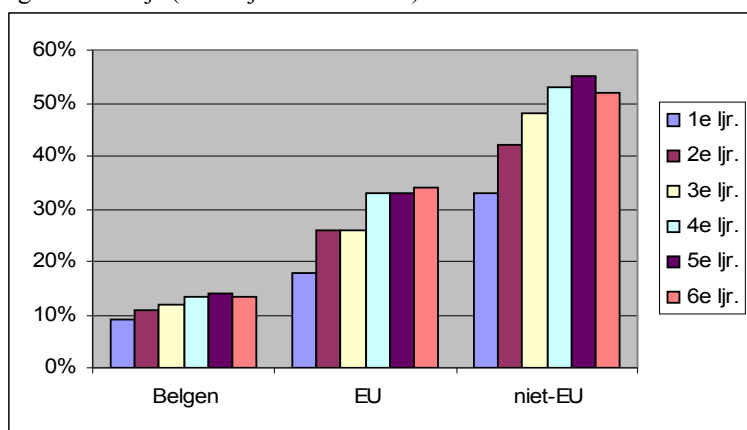
Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement onderwijs

De wortels van deze doorstromingsproblemen kan men reeds zeer vroeg in de schoolloopbaan situeren.

6.2.2 Migranten met schoolachterstand

Cijfers over zittenblijven zijn bij het Departement Onderwijs niet bekend. Daarom wordt de schoolse achterstand bekeken. De schoolse vertraging of de schoolse achterstand is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen waarmee hij of zij gestart is. Hier valt op dat ook de schoolse vertraging bij leerlingen van vreemde origine hoger is dan bij Belgische jongeren. Schoolse vertraging is niet noodzakelijk het gevolg van zittenblijven, maar kan ook veroorzaakt zijn door ziekte, atypische schoolovergang en dergelijke. (Van de Velde, V., 1997: 250)

Figuur 2: Percentage leerlingen met schoolvertraging in het eerste tot en met het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs (schooljaar 1995-1996)

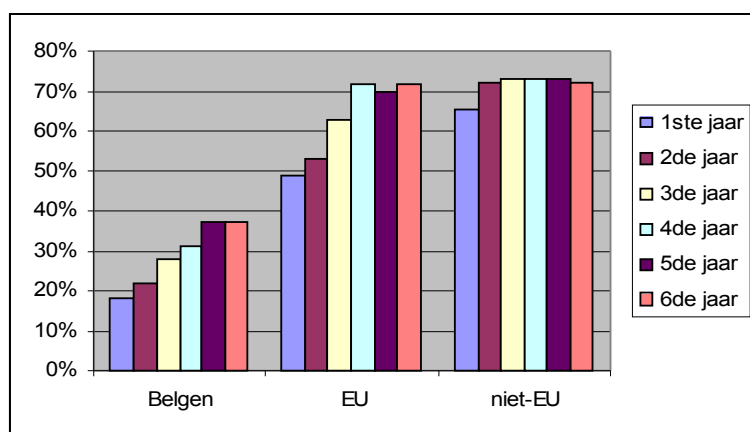

Bron: Onderwijsstatistieken - Departement Onderwijs

Bovenstaande figuur geeft duidelijk weer dat de schoolse vertraging grote verschillen vertoont tussen enerzijds de Belgische leerlingen en anderzijds de Europese en niet-Europese vreemde leerlingen. Alhoewel voor alle drie de categorieën leerlingen het percentage met achterstand toeneemt naarmate men opklimt naar een hoger leerjaar, is er een groot verschil te constateren. Op het einde van het lager onderwijs ligt het percentage vertraagden voor de niet-Belgische leerlingen drie- tot viermaal hoger dan voor de Belgische leerlingen. 13 % van de Belgische leerlingen heeft op het zesde leerjaar een achterstand ten opzichte van 34 % van de Europese en 52 % van de niet-Europese leerlingen. (Van de Velde, V., 1997: 251)

De niet-Belgische leerlingen hebben dus in het lager onderwijs al duidelijk een grotere achterstand. Ook in het secundair onderwijs zet deze schoolse achterstand zich verder (zie figuur 3). In het schooljaar 1995-1996 zaten in het eerste leerjaar van het secundair onderwijs 65 % van de niet-Europese en 49 % van de Europese vreemdelingen niet op leeftijd, tegenover slechts 18 % van de Belgische leerlingen. Voor de niet-Europese leerlingen groeit dit percentage in het tweede leerjaar nog aan tot 72 % waarna dit relatief constant blijft. Een verklaring hiervoor kan mogelijk gezocht worden in het feit dat een groot deel van de jongeren die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt, uitstroomt voor het einde van het secundair onderwijs. Bij de Europese vreemde leerlingen neemt het percentage schoolvertraagden nog sterk toe na het tweede en derde leerjaar maar stabiliseert daarna tevens rond de 70 %. Bij de Belgische leerlingen tenslotte constateren we een geleidelijke toename tot 37 % in het zesde leerjaar. (Van de Velde, V., 1997: 256)

Figuur 3: Percentage leerlingen met schoolvertraging in het eerste tot en met het zesde leerjaar van het gewoon secundair onderwijs (schooljaar 1995-1996)

Bron: Onderwijsstatistieken – Departement Onderwijs

Een vergelijking van de schoolvertraging in de verschillende onderwijsvormen laat duidelijke zien dat het percentage schoolvertraagden het hoogst is in het kunst- en beroepsonderwijs, gevolgd door het technisch en tenslotte het algemeen vormend onderwijs. Deze vaststelling is voor zowel de Belgische, de Europese als voor de niet-Europese leerlingen. Dit neemt echter niet weg dat in alle drie de onderwijsvormen, algemeen, technische en beroeps, het percentage schoolvertraagden bij de niet-Europese leerlingen

beduidend boven dit van de Europese leerlingen blijft. En het percentage van de Europese leerlingen ligt op zijn beurt beduidend boven dit van de Belgische leerlingen. (bijlage 6) (Van de Velde, V., 1997: 257)

6.2.3 Besluit

Uit het voorgaande blijkt dus dat migranten in België vaker een schoolachterstand oplopen dan Belgische jongeren. Dit heeft dan ook zijn weerslag op het aanvatten van hogere studies. Jongeren die op het middelbaar reeds enkele jaren achterstand hebben, zijn minder geneigd om universitaire studies aan te vatten.

6.2.4 Migranten in Limburg

Vervolgens wordt aangetoond dat er in Limburg meer migranten wonen dan in de rest van Vlaanderen. Dus het feit dat er meer migranten wonen kan een factor zijn die de lagere Limburgse participatie aan de universiteiten verklaart.

Toch moet allereerst opgemerkt worden dat de cijfers inzake het aantal vreemdelingen steeds minder een juist beeld geven. Veel migranten hebben vandaag de Belgische nationaliteit. Vooreerst werd in 1985 het Wetboek van de Belgische Nationaliteit ingevoerd. Dit wetboek voorzag in een automatische verkrijging van de Belgische nationaliteit voor alle kinderen jonger dan 18 jaar ter wereld gebracht door een Belgische moeder. Op 1 januari 1992 is er een belangrijke wijziging aan de nationaliteitswet in werking getreden. De derde generatie, dit zijn kinderen in België geboren uit ouders die zelf ook in België zijn geboren, wordt automatisch Belg. Deze regel is van toepassing op alle jongeren die op 1 januari 1992 de leeftijd van 18 jaar niet hebben bereikt en geldt ook voor alle kinderen die na die datum geboren worden. Aan de tweede generatie, kinderen geboren in België uit ouders die in het buitenland zijn geboren, kan de Belgische nationaliteit toegekend worden na een verklaring, ofwel door de ouders ofwel door de betrokkene zelf. (Timmermans J. e.a. in Limburg 1975-1995, 1995: 24-27)

Tabel 30: Aantal vreemdelingen per provincie in Vlaanderen in 2001

	2001		
	Aantal Vreemdelingen	Totale Bevolking	% Vreemdelingen
Antwerpen	102.188	1.645.652	6,21
Vlaams-Brabant	58.791	1.018.403	5,77
West-Vlaanderen	19.614	1.130.040	1,74
Oost-Vlaanderen	36.417	1.363.672	2,67
Limburg	63.952	794.785	8,05
Totaal Vlaanderen	280.962	5.952.552	4,72
Totaal België	861.685	10.263.414	8,40

Bron: www.Vlaanderen.be, eigen verwerking

In Vlaanderen ligt het percentage vreemdelingen beduidend lager dan in België. Dit wijst erop dat er in Wallonië meer vreemdelingen wonen dan in Vlaanderen. Het percentage vreemdelingen in Wallonië bedraagt 13,47%, namelijk $(861.685 - 280.962) / (10.263.414 - 5.952.552)$.

Als er enkel gekeken wordt naar Vlaanderen dan telt Limburg procentueel gezien het meeste migranten. Eén van de belangrijkste oorzaken hiervan is de mijnnijverheid die zich in de jaren zestig hoofdzakelijk in Limburg situeerde. Er werden vele gastarbeiders naar Limburg gehaald die hier hun leven verder hebben uitgebouwd. “De migratiebeweging is in diverse fasen verlopen. In 1920 is het overgrote deel van de buitenlanders afkomstig uit Nederland, Frankrijk en Duitsland. Tussen 1920 en 1930 is er een belangrijke immigratiestroom van Oost-Europeanen en Italianen. Na de Tweede Wereldoorlog werd hoofdzakelijk een beroep gedaan op Italianen, vanaf 1956 op Spanjaarden en Grieken. In het begin van de jaren zestig ten slotte ontstond er een belangrijke immigratie van Marokkanen en Turken.” (Timmermans, J. e.a. in Limburg 1975-1995, 1995: 24-27)

Van de bovenvermelde 63.952 niet Belgen in de provincie Limburg woont 43 % in slechts vijf gemeenten: Genk (11.348), Maasmechelen (7.111), Houthalen-Helchteren (3.983), Heusden-Zolder (2.875) en Beringen (2.769). (Bijlage 7) Dit is niet toevallig want dit zijn de vroegere mijn gemeenten. Uitgedrukt op het totaal aantal inwoners in hun gemeenten tellen Maasmechelen met 20 % en Genk met 18,1 % het grootste aandeel niet-Belgen in

2001. Dan volgt Houthalen-Helchteren met 13,6 %, Heusden-Zolder met 9,5 % en Beringen met 7 %. Toch valt op dat deze percentages de voorbije 20 jaren aanzienlijk gedaald zijn omwille van de nationaliteitswet. De cijfers in verband met migranten zijn niet meer juist te interpreteren omdat vele migranten de laatste jaren een Belgisch paspoort hebben gekregen. (Studiecel provincie Limburg, 2001)

Tabel 31: Aantal en aandeel van de niet-Belgen t.o.v. de totale bevolking in 1981 en 2001

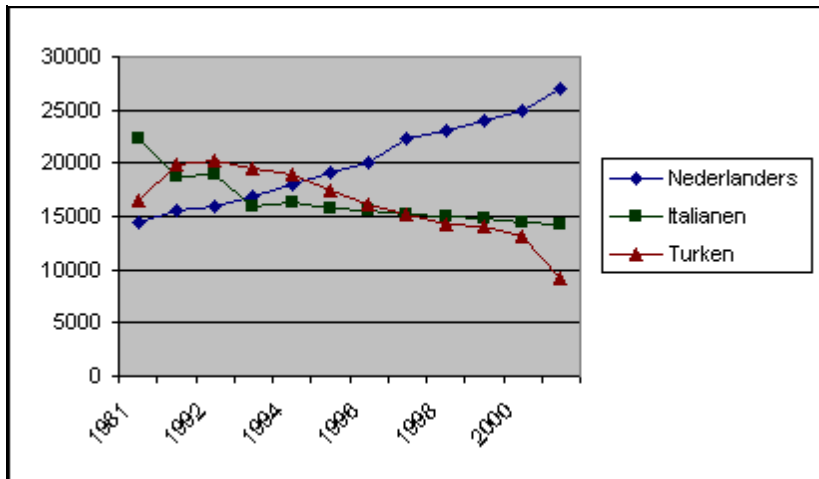
	Niet-Belgen		Niet-Belgen		Verschil in %
	2001	%	1981	%	
Genk	11.348	18,1	20.934	34,0	-16,0
Heusden-Zolder	2.875	9,5	5.932	21,7	-12,2
Houthalen-Helchteren	3.983	13,6	5.976	24,0	-10,4
Maasmechelen	7.111	20,0	9.710	28,9	-8,9
Beringen	2.769	7,0	5.341	15,6	-8,6
Hamont-Achel	3.142	23,1	2.188	18,3	4,8
Kinrooi	1.398	11,8	614	6,1	5,7
Voeren	836	19,3	528	12,6	6,7
Riemst	2.183	13,9	1.069	7,1	6,8
Lanaken	5.132	21,6	2.750	13,6	8,0

Bron: NIS, Verwerking: Provincie Limburg, 2de Directie Welzijn, Studiecel

Begin jaren tachtig woonde 67 % van de Limburgse vreemdelingen in de mijngemeenten. Eén op drie Genkenaren (20.934 inwoners) had toen een niet-Belgische nationaliteit, gevolgd door Maasmechelen (28,9 %), Houthalen-Helchteren (24 %), Heusden-Zolder (21,7 %) en Beringen (15,6 %).

In Lanaken, Riemst en Voeren kwamen in diezelfde periode relatief gezien het meeste inwoners bij met een niet-Belgische nationaliteit. Sinds twee jaar ligt het hoogste aandeel niet-Belgen trouwens niet meer in één van de voormalige mijngemeenten, maar in het Noord-Limburgse Hamont-Achel (23,1 %). Lanaken volgt op een tweede plaats met 21,6 %. De stijging van het aantal niet-Belgen in deze grensgemeenten is hoofdzakelijk te wijten aan de enorme toestroom van Nederlanders. (Studiecel provincie Limburg, 2001)

Figuur 4: Evolutie van het aantal Turken, Nederlanders en Italianen in Limburg 1981-2001

Bron: NIS

Uit de verdeling van het aantal niet-Belgen naar voornaamste nationaliteit blijkt dat in Limburg momenteel de Nederlanders de grootste groep vormt: 36.698 of een aandeel van 42%. Dit moet worden gezien in het kader van de bovengenoemde nationaliteits-wetgeving, die veel minder invloed heeft op de populatie Nederlanders. In de voorgaande jaren waren de Turken (9.236) steeds het grootst in aantal, maar deze worden sinds 1998 ook door de Italianen (14.114) in aantal voorbijgestoken.

Zoals in bijlage 8 afgelezen kan worden, wonen er in Limburg 3.255 Marokkanen, 2.053 Spanjaarden en 1.462 Grieken. Er zijn ook nog 7.134 personen van diverse andere nationaliteiten. Tevens blijkt uit deze tabel dat de inwoners van Turkse, Italiaanse, Marokkaanse, Spaanse of Griekse nationaliteit voornamelijk in de vijf mijngemeenten wonen. De Nederlanders daarentegen wonen vooral in de grensgemeenten. (Studiecel provincie Limburg, 2001)

Uit het voorgaande over de migranten kan besloten worden dat er in Limburg meer migranten wonen in vergelijking met de andere Vlaamse provincies. Dit feit kan een oorzaak zijn voor de lagere universitaire participatie, aangezien migranten zich vaker bevinden in de niet-doorstroomrichtingen (vooral BSO) en vaker een schoolse achterstand hebben opgelopen. Deze twee factoren hebben een belangrijke invloed op het niet aanvatten van universitaire studies.

Hoofdstuk 7: De factor afstand

De factor afstand of de geografische ligging van het universitair onderwijs speelt waarschijnlijk ook een rol bij de participatie van jongeren aan een universiteit.

Wieërs (1961: 72) haalt de afstand aan als een belangrijke verklarende factor van de lage participatie van de Limburgers. In 1961 was er in de provincies Luxemburg, West-Vlaanderen en Limburg nog geen universitaire instelling gevestigd. Hij is van mening dat de nabijheid van een universitaire instelling een sterk stimulerende invloed uitoefent op de relatieve productie van studenten in het omliggende gebied. (Wieërs, J.L., 1961: 72)

In 1960-1961 blijkt dat 53% van alle studenten ingeschreven is aan een universitaire instelling binnen de eigen provincie. Hierbij dient men te bedenken dat slechts drie provincies, namelijk Brabant, Luik en Oost-Vlaanderen, over alle universitaire richtingen beschikken. Antwerpen, Namen en Henegouwen beschikken slecht over bepaalde studierichtingen. De overige drie provincies hadden geen universitaire instelling. Van de Brabantse studenten volgen ruim 92 % hoger onderwijs in de eigen provincie; voor Luik was dit 84,2 % ,voor Oost-Vlaanderen 64,5 %. (X, 1964: 51)

Hieruit concludeert deze schrijver dat de bevolking die zich in de nabijheid van een universitaire instelling bevindt, bevoorrecht is. Studenten uit andere gebieden die evenzeer over de vereiste begaafdheden beschikken hebben minder kansen hun talenten te realiseren. Velen krijgen nooit de kans zich volledig te ontplooiën. Bovendien wordt hierdoor nadeel toegebracht aan het regionaal en aan het nationaal belang dat immers een zo ruim mogelijk activeren van alle aanwezige talenten vereist. (X, 1964: 52)

Deze onderzoekers pleitten vooral voor de oprichting van een universitaire inrichting in Limburg. De schrijvers wilden met hun boeken druk zetten op de regering. Zij beklemtoonden dat het oneerlijk was dat er geen universiteit in Limburg lag. De overheid

heeft dan ingezien dat het noodzakelijk was, omwille van de discriminatie van de Limburgers, een universitaire instelling te openen in Limburg.

Met de eensgezinde steun van de vier politieke partijen in Limburg werd op 28 mei 1971 bij wet het Limburgs Universitair Centrum (LUC) opgericht. Het LUC kreeg de bevoegdheid voor het inrichten van universitaire studies leidend tot de graad van kandidaat in de wetenschappen, de geneeskunde en de tandheelkunde.

Op 3 september 1973 wordt het LUC geopend. (Limburg 1950-1975, 1975: 162) Vanaf die datum ligt er in Limburg dus wel een universiteit.

Op 12 juni 1991 werd het Decreet betreffende de universiteiten in de Vlaamse gemeenschap goedgekeurd en kon het LUC academische graden verlenen in de Toegepaste Economische Wetenschappen. (Limburg 1975-1995, 1995: 222, 225) In 2001 werd zelfs een samenwerking met de Universiteit van Maastricht mogelijk.

Ook Oosterbeek, Groot en Hartog (1992) voerden een onderzoek uit naar de elementen die een rol spelen bij de keuze van een universiteit. Zij hebben een grote groep van economen ondervraagd die afgestudeerd waren. In eerste instantie dachten deze onderzoekers dat de keuze van een universiteit afhankelijk was van het verschil in gemiddeld inkomen van de afgestudeerden. Zij merkten echter dat de belangrijkste factor voor de keuze van een universiteit de afstand was. Met afstand wordt bedoeld de afstand van aan het ouderlijk huis tot aan de universiteit waar de jongere studeert. (in Vermeulen, M., 1996: 39)

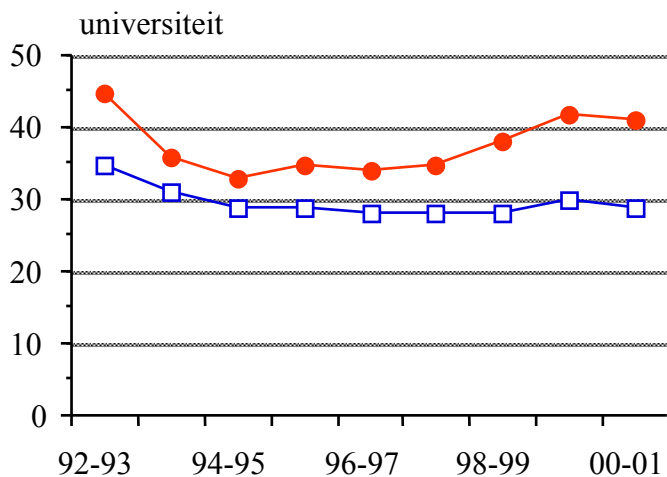
De oprichting van het LUC heeft zeker een positieve invloed gehad op de participatie van de Limburgers aan een universiteit. Er worden echter niet alle richtingen aangeboden. Als Limburgse jongeren bijvoorbeeld rechten willen studeren, dan kunnen zij dat niet in Limburg. Ze zijn verplicht om naar een andere universiteit in een andere provincie te gaan. Daarom kiezen Limburgers misschien sneller voor een richting die wel in Limburg aangeboden wordt.

Er wordt echter vermoed dat de factor afstand een niet zo grote rol zal spelen. Jongeren zijn tegenwoordig veel mobieler geworden.

Ook de provincie was geïnteresseerd of er een verschil was tussen de participatie in richtingen die wel in Limburg aangeboden worden en richtingen die er niet aangeboden worden. Vandaar dat Vanhaegendoren en Valgaeren (2003) hieromtrent naar duidelijke cijfers gezocht hebben. In dit onderzoek is men nagegaan hoeveel procent van de Limburgse studenten kiest voor een richting die in Limburg wordt aangeboden en hoeveel procent dit doet in de rest van Vlaanderen.

Het LUC heeft samen met de tUL een studietoeraanbod in de studiegebieden Toegepaste Economische Wetenschappen, Wetenschappen, Geneeskunde en Biomedische wetenschappen. Er wordt dus gekeken hoeveel procent van de Limburgers één van deze bovenvermelde richtingen doet. Dit wordt vergeleken met het percentage van de Vlamingen die deze richtingen volgen. Dit is terug te vinden in figuur 5.

Figuur 5: Keuze voor universitaire studiegebieden ook aangeboden in Limburg: Limburg vs. rest van Vlaanderen

● Limburgers
□ Vlaanderen

Bron: Van Haegendoren en Valgaeren in Vanuit het secundair onderwijs naar en doorheen het hoger onderwijs of de arbeidsmarkt, 2003.

Tijdens de laatste jaren kiest ongeveer 40% van de generatiestudenten (= studenten die voor de eerste maal ingeschreven zijn in een eerste jaar hoger onderwijs in Vlaanderen) in Limburg voor één van de genoemde richtingen. In de rest van Vlaanderen is dit iets minder dan 30 %. Omgekeerd kiest ongeveer 60 % van de Limburgers voor een universitaire richting die niet in Limburg wordt aangeboden. In de rest van Vlaanderen is dit ca. 70 %.”

Uit deze studie kan dus afgeleid worden dat het studieaanbod van het LUC een duidelijke invloed heeft op de studiekeuze van de Limburgse jongeren. Zij participeren beduidend meer in de richtingen die zij in Limburg zelf kunnen volgen. Voor de richtingen buiten Limburg scoren zij 10 % lager. Er kan geconcludeerd worden dat de afstand naar de studentensteden Gent, Leuven, Antwerpen, Brussel, vaak als te ver gezien wordt door de Limburgse jongeren. Ze durven de stap niet altijd te zetten om verder van huis te gaan studeren.

Hoofdstuk 8: Algemeen Besluit

Allereerst dient opgemerkt te worden dat jongeren langer studeren dan vroeger. De reden hiervoor kan zijn dat zij het belangrijk vinden om op de huidige arbeidsmarkt over een diploma te beschikken. Tevens is de leerplicht vanaf het schooljaar 1987-1988 ingevoerd tot 18 jaar.

Toch zijn er ondanks de democratisering van het Vlaamse onderwijs op sommige vlakken nog steeds grote ongelijkheden te constateren. Dit geldt niet voor de participatie van jongens en meisjes. Vroeger hadden jongens een duidelijk overwicht aan de hogere studies. Dit overwicht is echter volledig teniet gedaan. Tegenwoordig studeren meisjes zelfs vaker aan universiteiten dan jongens. 54,3 % van de studentenpopulatie is vrouwelijk. Doch bepaalde richtingen blijven oververtegenwoordigd door jongens, namelijk wetenschappen en toegepaste wetenschappen. Dit zijn juist de richtingen die het LUC aanbiedt.

De ongelijkheid tussen Limburg en Vlaanderen blijft echter wel bestaan. Er kan besloten worden dat de Limburgse jongeren nog steeds in mindere mate participeren aan het universitaire onderwijs in vergelijking met de jongeren uit de rest van Vlaanderen. De Limburgse participatie bedraagt ongeveer 14 %. Dit wil zeggen dat gemiddeld 14 % van de Limburgse jongeren deelneemt aan het universitair onderwijs. In de rest van Vlaanderen bedraagt dit percentage 17,7. Hieruit kan men besluiten dat de Limburgse universitaire participatie 3,7 % beneden deze van Vlaanderen ligt. Men zou misschien kunnen denken dat er in Limburg procentueel minder jongeren wonen. Integendeel, Limburg heeft procentueel gezien het grootst aantal jongeren. Op 1 januari 2002 is in Limburg 6,85 % tussen de 20 en 24 jaar. Dit percentage ligt in Vlaanderen lager, namelijk 6,2 %. Ook wat betreft de 15 tot 19 jarigen scoort Limburg hoger. In Limburg bevindt 6,18 % van de bevolking en in Vlaanderen 5,78 % zich in de leeftijdscategorie 15 tot 19 jarigen.

Vervolgens wordt er naar mogelijke verklaringen gezocht voor deze lagere participatie. Deze factoren kunnen in drie grote groepen worden onderverdeeld, namelijk de sociale achtergrond van jongeren, de samenstelling van de bevolking en de afstand.

Onder *sociale achtergrond* wordt hier vooral verstaan het onderscheid tussen kinderen uit arbeidersgezinnen en kinderen uit de hogere klassen. Deze verschillen van elkaar op vele vlakken. Er wordt gekeken of de economische, de culturele en de sociale positie van jongeren een invloed uitoefenen op de universitaire participatie.

Wat betreft de economische positie kan gezegd worden dat de studiekosten in het universitaire onderwijs hoog zijn. Men kan stellen dat deze kosten voor sommige gezinnen te hoog zijn en dat zij het beter vinden dat hun kinderen direct na het secundaire onderwijs over een inkomen beschikken. Gezinnen die het financieel niet zo goed hebben, kunnen hun kinderen vaak ook niet de nodige accommodatie geven die ze nodig hebben om verder te studeren. Deze jongeren hebben immers nood aan een eigen ruimte waar ze kunnen studeren. Kinderen die het thuis financieel beter hebben, zijn dus oververtegenwoordigd aan de universiteit. Vervolgens wordt er aangetoond dat de inkomens in Limburg het laagst zijn. Hieruit kan dus besloten worden dat de lagere inkomens een rol kunnen spelen in de lagere Limburgse participatie. In de literatuur werd er tevens gelezen dat in tijden van hoge werkloosheid jongeren langer willen studeren, omdat zij toch niet direct uitzicht hebben op het vinden van een job. Men kan de factor werkloosheid echter ook op een andere manier interpreteren. Een hoge werkloosheid in een provincie betekent een lager welstand. Als deze laatste interpretatie gevolgd wordt, dan kan de hogere werkloosheidsgraad in Limburg aangehaald worden als verklarende factor voor de lagere universitaire participatie.

De culturele factoren zijn sterk gerelateerd aan de socio-professionele status en het onderwijsniveau van de ouders. Bourdieu zegt dat arbeiders en hoger opgeleide mensen heel sterk verschillen in het beleven van cultuur. Arbeidersgezinnen voeden hun kinderen anders op dan hoger opgeleide ouders. Zij hebben andere waarden en normen. Hoger opgeleiden vinden het belangrijk dat hun kinderen na het secundair verder studeren. Uit

onderzoek blijkt inderdaad dat jongeren die hoger opgeleide ouders hebben, oververtegenwoordigd zijn aan de universiteit. De lagere deelname van arbeiderskinderen uit zich al eerder in de studieloopbaan. Deze kinderen volgen in het secundair vaker richtingen die geen of moeilijk toegang verlenen tot de universiteit. Zij doen vaker TSO of BSO-richtingen. Kinderen uit de hogere klassen daarentegen studeren vaker af op ASO-richtingen. Arbeiders vinden het vooral belangrijk dat hun kinderen nuttige dingen leren. Zij waarderen het onderwijs omdat het vandaag de dag belangrijk is om een diploma te hebben. Welke diploma is voor hen niet zo belangrijk. Ook kan besloten worden dat kinderen uit de lagere sociale klassen minder steun krijgen van thuis. Zij worden minder gestimuleerd om verder te studeren. Bij de hogere sociale klassen wordt verder studeren vaak als vanzelfsprekend beschouwd, terwijl dit bij de lagere klassen in vele gevallen zelfs afgeraden wordt. Kinderen uit de lagere klassen hebben eveneens taalproblemen op school. Zij leren thuis niet de juiste woordenschat om op school alles te begrijpen. Vandaar dat deze kinderen het volgen van de lessen al snel opgeven. Men kan ook nog stellen dat kinderen uit de lagere klassen een laag zelfbeeld hebben en overactief zijn.

Ook de sociale situatie van de arbeiderskinderen en van kinderen van hoger opgeleiden verschilt. Arbeiderskinderen die de universiteit doorlopen hebben, blijven een achterstand hebben ten opzichte van andere kinderen. Deze jongeren komen niet zo snel terecht in de meest prestigieuze beroepen. Uit onderzoek blijkt inderdaad dat aanwervingen vaak gebeuren via informele kanalen. Tevens werden in het verleden het al dan niet hebben van voorbeeldfuncties en het uitzicht op een geschikte job aangehaald als verklarende factor voor de lagere Limburgse participatie. In Limburg hadden jongeren onvoldoende universitair opgeleide voorbeelden waar ze zich aan konden spiegelen. Deze stellingen werden echter niet bewezen met cijfermateriaal. Bovendien wordt vermoed dat er in Limburg tegenwoordig ook hoog opgeleiden tewerkgesteld zijn. Er kan dus besloten worden dat dit geen invloed meer zal hebben.

Uit dit alles kan afgeleid worden dat arbeiderskinderen zich zowel economisch, cultureel als sociaal in een zwakkere situatie bevinden om verder te studeren aan de universiteit dan kinderen van hoger opgeleide ouders. Het feit dat er in Limburg procentueel gezien meer

arbeiders (37,14 %) wonen dan in de rest van Vlaanderen (35,05 %) kan dus een verklarende factor zijn.

De *samenstelling van de bevolking* omvat twee onderzoekspunten: de gezinsomvang en het aandeel van de migranten in de totale bevolking.

De gezinsomvang blijkt in eerste instantie zinvol om te onderzoeken. Men kan vaststellen dat de gezinnen in Limburg groter zijn dan in Vlaanderen. Limburg scoort namelijk hoger bij de gezinnen die bestaan uit meer dan 3 personen. Vroeger werd gesteld dat grote gezinnen hun kinderen niet naar de universiteit konden sturen. Vandaar dat de grootte van het gezin een determinerende factor was voor het al dan niet aanvatten van universitaire studies. Tegenwoordig kan dit niet meer als verklarende factor aangehaald worden. Deleeck stelt namelijk dat de grote gezinnen vaak uit de hogere klasse komen en dat zij meer van de sociale voorzieningen genieten. Zij laten hun kinderen langer studeren waardoor ze onder andere meer beroep kunnen doen op de kinderbijslagen. Dus deze factor kan de lagere Limburgse participatie niet verklaren.

Wel een verklarende factor is de hoge graad van migranten in Limburg. In 2001 telde de provincie Limburg 8,05 % vreemdelingen tegenover 'slechts' 4,72 % in Vlaanderen. De vreemdelingen in Limburg situeren zich vooral in de vroegere mijngemeenten. Uit cijfermateriaal blijkt dat migranten in het secundair minder vaak afstuderen in een richting die hen toelaat om universitaire studies aan te vatten. Tevens lopen zij vaker achterstand op. Leerlingen die in het secundair reeds een jaar hebben overgedaan, starten minder snel universitaire studies.

Als laatste kan geconcludeerd worden dat de *factor afstand* een rol kan spelen. Verschillende onderzoeken uit de jaren '60 tonen aan dat jongeren voornamelijk in de eigen provincies naar een universiteit gaan, als alle richtingen aangeboden worden. Het feit dat aan het LUC niet alle richtingen aangeboden worden, kan dus meespelen in de participatie. Na onderzoek blijkt inderdaad dat de Limburgers vaker kiezen voor richtingen die op het LUC aangeboden worden. In Limburg kiest ongeveer 40 % voor één van de richtingen van

het LUC. In de rest van Vlaanderen worden de richtingen die het LUC ook aanbiedt slechts door ongeveer 30 % gevolgd. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het studieaanbod van het LUC een invloed heeft op de studiekeuze van de Limburgse jongeren. Als er meer richtingen aangeboden zouden worden, dan zou de participatie van de Limburgers misschien kunnen stijgen. Toch dient de opmerking gemaakt te worden dat jongeren tegenwoordig veel mobieler zijn geworden en dat de factor afstand slechts een beperkte rol zal spelen.

Toch is enkel het aanbieden van meer richtingen geen oplossing voor de lagere Limburgse participatie. Deze lagere participatie is het resultaat van een veelvoud van factoren, dat niet opgelost kan worden door enkel meer richtingen aan te bieden. De lagere participatie in Limburg is een complex probleem, zoals in deze thesis werd aangetoond.